

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Karolína Vacková

Motivy „tuláctví“ v díle Karla a Josefa Čapkových

Olomouc 2015

Vedoucí práce: Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem řádně uvedla všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Štěpánově dne 14. 6. 2015

Karolína Vacková

Poděkování:

Děkuji Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph.D, za odborné vedení bakalářské práce v přátelské atmosféře.

Obsah

Úvod	5
1. Pozastavení nad životní cestou bratrů Čapkových	6
2. Motiv tuláctví ve společných dílech bratrů Čapkových	12
2.1 Zářivé hlubiny	12
2.2 Loupežník	14
2.3 Ze života hmyzu	17
2.4 Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívazek	19
2.5. Juvenilie.....	24
3. Motiv tuláctví v díle Josefa Čapka	25
3.1. Leilo.....	25
3.2. Stín kapradiny.....	25
3.3. Kulhavý poutník	27
4. Motiv tuláctví v díle Karla Čapka	31
4.1. Boží muka.....	31
4.2. Krakatit	34
4.3. Povídky z jedné kapsy	36
4.4. Noetická trilogie bez Obyčejného života	38
4.4.1. Hordubal	38
4.4.2. Povětroň.....	40
4.5. Válka s mlouky.....	42
Závěr	45
Použitá literatura	46
Primární literatura:.....	46
Sekundární literatura:	47
Elektronické zdroje:.....	48
Anotace	50

Úvod

Toulání se světem, ať vědomě či nevědomě, ať za určitým cílem či bezcílně, z nutnosti či pro radost, je již od pradávna námětem mnohých literárních děl. Neboť neexistuje nic snazšího, než postavit hrdinu vstříc nebezpečí a nástrahám. Vždyť sám život představuje jednu dlouhou cestu neznámo kam, na kterou vykračujeme svým narozením.

Bratři Čapkové měli vztah k tuláctví od dětství. To, co začalo láskou ke krajině Podkrkonoší, přerostlo v milování cestování a dlouhých procházek, za kterých se zajisté zrodilo i velké množství námětů pro jejich díla. Spolu s jejich osobními prožitky, znalostmi, politickým smýšlením a jedinečnými schopnostmi pozorovat své okolí tak byli oba bratři schopni tvořit nezapomenutelná díla.

Téma této bakalářské práce jsem zvolila z toho důvodu, že jsme se v průběhu našeho studia setkávali s velkým množstvím prací zabývajících se dílem Karla nebo Josefa Čapka jako celku, vzhledem k dobové situaci a válečné tematice, vztahem k ženám a jejich odrazem v postavách nebo rodné krajině ap. Ani jednou jsme však nenarazili na tuláctví, třebaže, jak se nakonec ukázalo, se tento motiv objevuje ještě častěji, než jsme původně předpokládali. Na místě je také zdůraznit, že se zaměřuji pouze na tvorbu literární a v případě staršího z Čapků opomím práci výtvarné, kde můžeme postavu tuláka taktéž často naléznout.

Tato bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. Jelikož dílo obou bratří výrazně ovlivňovaly vlastní zážitky a tehdejší společenská situace, je první kapitola zaměřena na jejich život s jasně kladeným důrazem na jejich putování jak po českých, tak cizích zemích. Tři následující kapitoly pak zahrnují jejich jednotlivá prozaická díla, v nichž dle mého názoru můžeme naléznout motiv tuláctví či postavu samotného tuláka, jež je tak doslovně nazývána. V druhé kapitole se vyskytují společná díla, ve třetí samostatná tvorba Josefa Čapka a ve čtvrté pouze tvorba Karla Čapka. Názvy jednotlivých podkapitol tvoří tituly publikací v pořadí, v jakém byly postupně v průběhu let knižně vydávány.

V práci jsem z pochopitelných důvodů vycházela z velké části ze samotných příběhů, vlastních komentářů obou autorů a publikací. V rámci sekundární literatury pak pro mě byla velkým přínosem díla literárních teoretiků jako např. František Buriánek, Oleg Malevič a Petr Mareš.

Cílem této bakalářské práce je snaha přiblížit dílo bratrů Čapkových zase z poněkud odlišného pohledu a poukázat tak i na skutečnost, že tulákem nemusí být jen zaprášený žebrák z kraje silnice, který má za sebou tisíce mil, ale třeba i vědec toužící nalézt svou lásku a přitom se pokoušející zachránit svět.

1. Pozastavení nad životní cestou bratrů Čapkových

Manželství doktora Antonína Čapka a Boženy Novotné nelze popsat jako jedno z nešťastnějších. Ani vzájemné neshody jim však nezabránilo v tom, aby pro své děti vytvořili rodinnou atmosféru založenou na vzájemné úctě a důvěře. 28. ledna 1886 se jim v Hronově narodila dcera Helena, 23. března 1887 syn Josef a nakonec 9. ledna 1890 v Malých Svatoňovicích Karel.¹ Matka sourozenců Čapkových byla citově založená, věčně zasněná duše s uměleckými sklony. Její přehnaná starostlivost se odrážela hlavně ve vztahu k nejmladšímu synovi. Toho neoslovovala jinak než Karlíček.² Otec Antonín Čapek představoval vzor vlastenecké inteligence. Po přestěhování do Úpice se živil jako obvodní a tovární lékař, básník a řečník. Stal se členem rozličných komisí, výborů, kroužků a přednášek. Díky němu bratři Čapkové nejen poznávali přírodu, rodný kraj, život lidí, ale i literaturu: „*Byl velký čtenář; od dětství nás zásobil knížkami, což nám nijak nevadilo, abychom více méně potají nepročítali jeho celou knihovnu od Havlíčka a Nerudy po Soudní lékařství.*“³

Již od útlého dětství se bratři od sebe výrazně odlišovali. Zatímco Josef představoval vůdce her a neplech, věčného neposedu, Karel byl spíše přemýšlivý, zvědavý typ. Na obecné škole se starší z bratrů nudil, neboť většinu učebnic si prošel již na začátku školního roku a učitelé mu projevovali nepřízeň vzhledem k politickým myšlenkám jeho otce. Navíc ho ihned po nástupu do školy zastínil bratr svou touhou po vzdělání a literárním nadáním. Josefa odrazovali od malování a otec jej přihlásil na tkalcovskou školu. Ovšem když Antonín Čapek zjistil, že jeho syn přemýšlí o sebevraždě, rozhodl se, že chlapce pošle na pražskou Uměleckoprůmyslovou školu. Karel Čapek po dokončení obecné školy přesídlil ke své babičce Heleně Novotné do Hradce Králové, kde nastoupil na místní gymnázium. Potkal zde svou první lásku, Annu Nepeřenou, která však nebyla opětována. V kvartě se stal Karel členem Mansardy, tajného studentského spolku, díky kterému mu bylo doporučeno přestoupit na jinou školu. Na krátkou dobu se tak dostal do Brna.⁴

R. 1907 se Božena Čapková rozhodla vlivem manželovy nemoci přestěhovat s babičkou a Karlem do Prahy na malou Stranu. Zde Karel vystudoval Akademické

---

¹ MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Praha: Ivo Železný, 1999. 297 s. ISBN 80-237-3436-9.

² KLÍMA, Ivan. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1962. 152 s. ISBN nevedeno.

³ ČAPEK, Karel. *Poznámky k tvorbě*. [online] Praha: Československý spisovatel, 1968. s. 59. [cit. 25.4.2015] Dostupné z:

http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=57:poznmk-y-o-tvorb&id=4:karel-capek&Itemid=644&start=20

⁴ MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Praha: Ivo Železný, 1999. 297 s. ISBN 80-237-3436-9.

gymnázium a seznámil se s Hermínou Bergerovou, Josef s Ninou Jehličkovou a mnoha dalšími dívkami. Bratři začali poprvé literárně spolupracovat. Na podzim r. 1909 se Karel zapsal na Filosofickou fakultu Univerzity Karlo-Ferdinandovy v Praze, kde navštěvoval mnoho přednášek z různých oblastí humanitních věd. Významný přínos pro bratry představovalo sblížení s literárně a umělecky zaměřenými lidmi, jež se společně scházeli v kavárně Union na rohu Ferdinandovy třídy a ulice Na Perštýně, kam je uvedl V. V. Štech. Bratři byli v této době natolik nerozluční, že se jim přezdívalo „Solingenská dvojčata“. V letech 1908-1909 se vydali za secesním uměním do Mnichova a Vídně a Josef se poznal se svou životní partnerkou, Jarmilou Pospíšilovou. Jejich první vznikající společné literární pokusy v próze jako např. *Ex centro*, *L'éventail* či *Láska hra osudná* se od počátku blížily dramatu.⁵

K bratrskému odloučení došlo opět ve chvíli, kdy se Karel rozhodl odejít studovat do Berlína a Josef studoval umění, maloval a objevoval krásy Paříže na podzim r. 1910, nechávaje za sebou Jarmilu Pospíšilovou, jíž napsal: „*Chodím po muzeích a výstavách a často raději ještě po přístavech parníků, po tržištích, skladištích, dívám se na davy a krásné nalíčené ženy a třeba na velké skleněné střechy tiskáren a továren a jsem u vytržení nad tím, že se domnívám zde najít novou architekturu... Paříž je velká a stále zaměstnaná a já jsem ztracený rodeur, toulající se a hledající věci a sebe.*“⁶ Karel se k němu připojil v březnu r. 1911 a na návrh Josefa začali psát *Loupežníka*. V červenci odjeli bratři do Marseille, uvažovali o návštěvě Korsiky, severní Itálie a Afriky, nicméně Karlův zhoršující se zdravotní stav donutil muže vrátit se předčasně domů. Josef ještě navštívil na týden Španělsko.⁷

Po návratu do Prahy se oba Čapkové stali členy Skupiny výtvarných umělců, jež vznikla po rozkolu skupiny Mánes. Ta vydávala časopis Umělecký měsíčník, do jehož čela byl jako šéfredaktor zvolen Josef Čapek, ovšem po nějakém čase byl nucen místo opustit. Brzy nato však získal stejnou pracovní pozici v časopise Volné směry. V osobnostech obou bratrů docházelo v tomto období k předělu mezi mládím a dospělostí a vyšla jim *Krakonošova zahrada*.⁸

Zatímco v r. 1912 byla Josefova výtvarná tvorba výrazně ovlivněna kubismem a jeho čas byl zaplněn snahou hájit umění mladých umělců, tedy úkolem, který jej později připravil o místo, Karel navštěvoval přednášky Eduarda Beneše a přejímal některé jeho pragmatické myšlenky. R. 1914 se jim podařilo navázat bližší přátelství s S. K. Neumannem, s nímž se

⁵ MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Praha: Ivo Železný, 1999. 297 s. ISBN 80-237-3436-9.

⁶ ČAPEK, Josef. In: MRÁZ, Bohumír. *Josef Čapek*. Praha: Horizont, 1987. S. 28-29. ISBN nevedeno.

⁷ MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Praha: Ivo Železný, 1999. 297 s. ISBN 80-237-3436-9.

⁸ Tamtéž.

podíleli na vydání *Almanachu na rok 1914*. Oba chtěli získat víza na pobyt ve Španělsku, avšak ta jim nebyla přidělena. V důsledku vypuknutí války tedy očekávali odvod, ale vzhledem k jejich nevyhovujícímu zdravotnímu stavu (Josef trpěl krátkozrakostí a Karel silnou bolestí kloubů) se tak nestalo. Josef pak byl ještě opětovně předvolán před posudkovou komisí, nicméně i tak do války neodešel. Karel r. 1915 úspěšně složil religiозní zkoušky z filosofie, z jejichž směrů mu byl nejbližší pragmatismus. V této době též začala vznikat jejich první samostatná literární díla.⁹

Významný umělecký počín z r. 1917 v životě Josefa Čapka představovala jeho spolupráce s Janem Zrzavým, Václavem Špálou, Vlastislavem Hofmanem, Rudolfem Kremličkou a Otakarem Marvánkem při založení skupiny Tvrdošíjných. Následující rok se pak Josef stal organizátorem první výstavy A přece! Výstava několika tvrdošíjných, na níž se účastnil i 31 obrazy.¹⁰

Karel, neschopen se sžít se světovým konfliktem, se vypisoval ze svých strastí v *Božích mukách*. Na počátku r. 1917 díky existenčním problémům následně přijal místo vychovatele u hraběte Vladimíra Lažanského v Chýších u Žlutic. Po odchodu z tohoto pracovního místa nastoupil spolu s bratrem do redakce Národních listů, Josef však 1921 dostal výpověď a Karel se rozhodl odejít s ním. Více volnosti pro psaní získali v redakci Lidových novin, kde se seznámili s Karlem Poláčkem a Eduardem Bassem.¹¹

Josefovi stálé zaměstnání, publikování reprodukcí obrazů v časopise Červen a vydání Krakonošovy zahrady napomohlo k tomu, aby obměkčil srdce Zdeňky Pospíšilové a aby po osm a půlleté známosti konečně svolila ke sňatku Josefa a její dcery Jarmily. Za čtyři roky se jim narodila dcera Alena, která otce inspirovala k napsání knihy pro děti, *Vyprávění o pejskovi a kočičce*. Vážnější vztah se ovšem nevyhnul ani mladšímu z Čapků. V r. 1919 Karel dokončil drama *Loupežník*, díky němuž se seznámil ve Švandově divadle s Olgou Scheinpflugovou, zároveň si však začal dopisovat se studentkou obchodní akademie, Věrou Hrůzovou. Ve 20. letech pracoval na dramatech jako *R.U.R.*, *Ze života hmyzu* a románech *Továrna na absolutno* či *Krakatit* a také psal několik filmových scénářů. R. 1921 získává pozici dramaturga a režiséra Vinohradského divadla, místo dramaturga však po čase opustil, aby se po uklidnění politické situace na post opět vrátil.¹²

---

⁹ MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Praha: Ivo Železný, 1999. 297 s. ISBN 80-237-3436-9.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Melantrich, 1978. 299 s. ISBN neuvedeno.

¹² MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Praha: Ivo Železný, 1999. 297 s. ISBN 80-237-3436-9.

Josef se v těchto letech prakticky zcela zaměřil na umění, neboť byl znechucen prací v novinách, a spolupracoval i na některých kulisách Vinohradského divadla.¹³

V r. 1922 se Karel Čapek poprvé setkal s Tomášem Garriguem Masarykem, od r. 1924 se pak stal pátečníkem. Mezitím však ještě odjel na ozdravný pobyt do Itálie. R. 1924 též do života bratrů zasáhla smrt matky. Nato Karel vycestoval na dva měsíce do Anglie na konferenci mezinárodního Penklubu, aby se následujícího roku stal členem přípravného výboru pro ustanovení Penklubu pražského, jehož se záhy stal předsedou. Přijal i členství v Literárním odboru IV. třídy České akademie věd, které však později opustil.¹⁴

Od r. 1925 spolu bratři žili ve společném dvojdomku na Vinohradech. Oba též vstoupili do Národní strany práce, nicméně tato strana brzy zanikla. V červnu r. 1927 navštívil Karel Čapek Paříž, aby se zde setkal se zdejšími politickými představiteli. Téhož roku mělo v Národním divadle premiéru jejich drama *Adam Stvořitel*, jež však bylo kritiky i diváky nepochopeno a ocenění se mu dostalo až mnohem později.¹⁵ „*Stoický Josef tehdy jen pokrčil rameny, šel malovat a společnému neúspěchu se smál. Karel, dotčen hlouběji, řekl své budoucí ženě: „Už jsme se s Pečou rozhodli, že necháme divadla a nebudeme pro něj psát. Ani já sám, ani společně. Myslím, že myšlenkově své práce přetěžujeme a překořenili jsme a přechytračili jsme i Adama Stvořitele. Na taková sousta by musel národ teprve dorůst.“*“¹⁶

Na začátku r. 1931 byl Karel Čapek zvolen do výboru pro literaturu a umění Výborem pro rozvoj duševní spolupráce při Společnosti národu, účastnil se mezinárodní konference Penklubu v Haagu a podnikl cestu po Nizozemsku. V následujícím roce změnili oba bratři nakladatele svých děl, kterým se výhradně stává Fr. Borový. V r. 1933 se Karel vzdal pozice předsedy v Penklubu v Praze a v r. 1935 odmítl i předsednictví mezinárodní. Následující roky byly ve jménu toulek po Evropě. V létě se rozhodl spolu se svou partnerkou a skupinou přátel podniknout cestu automobilem po Dolomitech, kde Olgu bez vědomí rodiny požádal o ruku. Po dlouhém a poměrně bouřlivém vztahu si nakonec řekli ano v srpnu r. 1935. Jako svatební dar získali nemovitost Strž ve Staré Huti blízko města Dobříš. Následujícího roku se novomanželé rozhodli navštívit Severní Evropu – Dánsko, Norsko a Švédsko a v r. 1937, po setkání s Eduardem Benešem, se Karel vydal objevovat, opět automobilem a s manželkou Olgou, Rakousko, Švýcarsko a jih Francie.¹⁷

---

¹³ Tamtéž.

¹⁴ HALÍK, Miroslav a OPELÍK, Jiří, ed. *Karel Čapek, život a dílo v datech*. Praha: Academia, 1983. 88 s. ISBN neuvedeno.

¹⁵ MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Praha: Ivo Železný, 1999. 297 s. ISBN 80-237-3436-9.

¹⁶ ČAPKOVÁ, Helena. In: MRÁZ, Bohumír. *Josef Čapek*. Praha: Horizont, 1987. S. 133. ISBN neuvedeno.

¹⁷ HALÍK, Miroslav a OPELÍK, Jiří, ed. *Karel Čapek, život a dílo v datech*. Praha: Academia, 1983. 88 s. ISBN neuvedeno.

Zatímco mladší bratr cestoval po světě a získával si jako spisovatel čím dál větší popularitu, což dokazuje i nominace na Nobelovu cenu za literaturu, působil v řadě časopisů a spolupracoval jako výtvarník v pražském Národním, Stavovském a Vinohradském divadle a v Národním divadle v Brně a také se stal předním ilustrátorem knih. Z hlediska literárního přínosu v této době vznikala díla jako *Stín kapradiny*, *Kulhavý poutník* nebo *Psáno do mraků*.¹⁸

Závěr života Josefa i Karla Čapka významně ovlivnil nástup Hitlera k moci a vypuknutí 2. světové války. Mladší z bratrů se aktivně angažoval v protifašistické Obci československých spisovatelů a začal podporovat emigranty. Vznikla taková díla jako *Bílá nemoc*, *Matka* nebo *Válka s mloky*. Důsledky Mnichovské dohody jej nutily pochybovat o své tvorbě a politické činnosti. Byla mu nabídnuta možnost emigrace do Anglie, on však odmítl, neboť považoval za svou povinnost zůstat s národem. V článku pro londýnské listy Times řekl: „*Co jsem chtěl, není. Co jsem potřeboval, bylo mi vzato. I Anglii jsem měl rád. Mr. Chamberlain mi ji vzal. Můžete mi dát, co mi bylo vzato? Můžete mi vrátit mou zem? My country? Nemůžete. Proč se o mne zajímáte, jestliže jste se v Mnichově nezajímali o mou zem? Nechci vás urážet, Mr. Esquire. Vážil jste dalekou cestu do neznámé země. Je to od vás hezké. Ale já nic od nikoho nechci.*“¹⁹ Zemřel 25. prosince 1938 a jeho pohřeb se konal o čtyři dny později. „*Byl velký pohřeb slavného spisovatele, ale teď tady já sám pochovávám svého bratra vlastníma rukama, nevidě chvílemi přes slzy. Můj bratr byl slavný spisovatel, všichni to říkají. Ale já myslím jen na naše dětské a bratrské hry,*“²⁰ popsal svou bolest Josef Čapek. Když si v březnu následujícího roku pro Karla přišlo gestapo, manželka je již pouze informovala o manželově smrti.²¹

Podobně jako Karel i Josef reagoval na nástup Hitlera k moci, díky čemuž byl při pobytu v Želivě zatčen gestapem a 1. září 1939 odveden do věznice na Pankráci. Odsud se nejdříve dostal do Dachau, do Buchenwaldu, Sachsenhausenu, berlínské věznice Alexanderplatz a nakonec Begen-Belsenu. I zde však dále tvořil, díky čemuž vznikla i jeho závěrečná, posmrtně vydaná sbírka *Básně z koncentračního tábora*. Datum jeho smrti není

---

¹⁸ MRÁZ, Bohumír. *Josef Čapek*. Praha: Horizont, 1987. S. 133. ISBN neuvedeno.

¹⁹ LOUŽECKÝ, Pavel. *Ladislav Pešek: Tvář bez masky*. In: Pozitivní noviny [online]. 29.5.2009 [cit.20.2.2014]. Dostupné z: <http://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2009050088>

²⁰ ČAPEK, Josef. In: MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Praha: Ivo Železný, 1999. S. 15. ISBN 80-237-3436-9.

²¹ HALÍK, Miroslav a OPELÍK, Jiří, ed. *Karel Čapek, život a dílo v datech*. Praha: Academia, 1983. 88 s. ISBN neuvedeno.

známo, ale odhaduje se, že zemřel mezi 5. a 24. dubnem, pravděpodobně na následky epidemie tyfu. Jeho symbolický hrob dnes můžeme najít na vyšehradském hřbitově.²²

---

²² MRÁZ, Bohumír. *Josef Čapek*. Praha: Horizont, 1987. s. 133. ISBN neuvedeno.

2. Motiv tuláctví ve společných dílech bratrů Čapkových

2.1 Zářivé hlubiny

Sbírka *Zářivé hlubiny* poprvé vyšla roku 1916. Na základě analýz děl obou autorů, věcných údajů a zmínek v korespondenci se usoudilo, že povídka *Živý plamen* je prací staršího z bratrů, zatímco povídka *Ostrov* pochází z pera Karla Čapka. Avšak povětšinou se jedná spíše o dohady a bezúspěšné pokusy stanovit podíl autorů na jednotlivých dílech.²³

Na námět tuláctví, cesty či útěku zde můžeme narazit hned v několika povídkách. *Skandál a žurnalistika*, povídka, která se objevila až v knižním vydání a která pravděpodobně vznikla v Paříži v r. 1911 na základě novinové aféry Le Martin,²⁴ popisuje hon žurnalisty za senzací. Hlavními postavami události nazývané Tajemství lávky čili Zmizení pana Abbadie jsou francouzský šlechtic jménem d'Abbadie d'Arrast a mladá guvernanka Mlle Helene Benoit. Čtenáři jsou v úvodu předloženy hypotézy kriminalistů a žurnalistů – vražda cestou na nádraží, sebevražda skokem do Seiny a útěk, jež se nakonec vyjeví jako správná. Šlechtic fingoval svoji smrt, aby mohl emigrovat s vychovatelkou svých dětí do Kanady a začít tam společný život. Francouzská policie se po tomto zjištění rozhodne případ odložit, nicméně je zahájeno šetření sedmou velmocí světa. Ta vypátrá, že dvojice pod jmény pan a paní Wye opustila Evropu na lodi Lake Manitoba společnosti Canadian Pacific, plující z Liverpoolu do Quebecu. Na základě porušení místních zákonů jsou však oba posláni zpět domů, kde je zatkne policie a oni jsou nuceni čelit přívalu novinářů. Poté, co jsou oba propuštěni na svobodu, společně prchají neznámo kam, nicméně i přesto „víme, že pán d'Abbadie (pod jménem Gaudin) projevil úmysl odebrati se do Švédska nebo do severního Ruska.“²⁵

Povídka *Ostrov*, věnována Vlastislavu Hofmanovi, vypráví o muži jménem Dom Luiz de Faria, jenž je znučen svým životem a rozhodne se veškerý svůj majetek převést na peníze a vyplout první lodí na otevřené moře. „*Tak pluli na té lodi nejprve do Cádizu a potom do Palerma, Cařihradu a Bejrútu, do Palestiny, do Egypta a kolem Arábie až na Cejlon; potom obepluli i Zadní Indii a ostrovy jako Jávu a nato zamířili opět na širé moře k východu a na*

²³ PEŠAT, Zdeněk. Doslov. In: ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Ze společné tvorby*. Praha: Československý spisovatel, 1982. S. 418-427. ISBN neuvedeno.

²⁴ BRADBROOK, B. R. *Karel Čapek - hledání pravdy, poctivosti a pokory*. Praha: Academia, 2006. 293 s. ISBN 80-200-1385-7.

²⁵ ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Ze společné tvorby*. Praha: Československý spisovatel, 1982. S. 144. ISBN neuvedeno.

jih. ²⁶ Jednoho dne je na vlnách zastihne bouře a loď se rozlomí. Tři dny muž pluje na trámech vraku, než se mu konečně podaří spatřit kousek země, ostrov. Seznámí se s místními domorodci, kteří jej vlídně přijmou do svého kmene, on jimi však i přesto, jak velkou mu prokazují úctu, stále pohrdá. A třebaže začne žít s jednou z žen, nenaučí se jejich řeči.

Po několika letech připluje k ostrovu loď. Muž není schopen v první moment na cizí námořníky promluvit, díky čemu podobá se spíše domorodcům, s nimiž doposud žil. Později se však přeci jen rozpomíná na svůj dřívější život, jazyk a námořníci jej přijmou mezi sebe. Díky tomu je Dom Luiz de Faria postaven před závažné rozhodnutí a to, zda se vrátit zpět do civilizace nebo zůstat s domorodci. Snaží se situaci vysvětlit své ženě, nicméně vzhledem ke skutečnosti, že mluví odlišným jazykem, jsou jeho slova zbytečná. Poté, co spatří partnerku připravovat mu večeři a lože si však uvědomí, že ji nedokáže opustit. *„Dva lodníci běželi zcela blízko něho a pořád volali, ale on se ukryl v houští a srdce mu v prsou tlouklo strachem, aby ho tam nenašli. Potom všechny hlasy utichly a nastala tma; šplouchající vesly, odpluli lodníci na loď a litovali nahlas ztraceného trosečníka. Pak bylo zcela ticho, i vyšel Dom Luiz z houští a vrátil se do stanu; divoška tam seděla nehnutá a trpělivá; Dom Luiz snědl ovoce, ulehl na čerstvé lože a vzal ji k sobě, jež čekala.*“²⁷

Nejpatrnější motiv tuláctví, a to po celém světě, však v **Zářivých hlubinách** můžeme naléznout v povídce **Živý plamen**. Ta vypráví o Manoelovi M. L., muži, jehož většina osob z jeho okolí považuje za šťastného člověka, třebaže on sám se cítí znuděn svým životem a sní o dálných končinách. Jednoho večera se potuluje městem, až dojde do přístavu, kde se setká se dvěma námořníky, kteří jen prohloubí jeho touhu po cestování: *„Svět, pane, je složen čili sestaven z dalek a směrů. Tvá žena, tvůj soused i tvůj dům tě omrzí, tvé štěstí tě zklame a tvůj život se nevyvede; ale v cizích zemích nemá člověk ani ženy ani soused ani domu; v dalekých zemích bydlíš mezi čtyřmi světovými stranami, a každý směr leží před tebou jako silnice, abys po ní šel.*“²⁸ Plavení se na moři oba muži vnímají jako možnost okusit svobodu, třebaže o něm vzápětí mluví jako o cestě do pekla. Manoel s nimi putuje do Afriky, Asie, ale když zamíří zpět do Evropy, přestoupí na jinou. Jeho vášeň ho nutí směřovat stále dál a dál, dokud jako starý chudý tulák neuléhá jednoho dne na ulici, aby se odevzdal do náruče smrti. Namísto toho je však ve spánku dopraven do špitálu Milosrdných bratří, kde se seznamuje s knězem, jenž mu nabízí se ještě před smrtí vyzpovídat. Manoel tedy začne vyprávět, jak

---

²⁶ ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Ze společné tvorby*. Praha: Československý spisovatel, 1982. S. 150. ISBN neuvedeno.

²⁷ Tamtéž. s. 156.

²⁸ Tamtéž. s. 158-9.

poznal „všechny přístavy světa i ostrovy a země, i národy, které v nich obývají,“²⁹ aby jej jeho „touha a dychtivost vedly zase dále, abych se odtrhnul a spěchal do jiných končin a do nových dálek.“³⁰ Své skutky tak líčí na základě zemí, které po dobu let navštívil. Byl bohatý, někdy zase natolik chudý, že neměl ani hole, jindy podobnou holí mlátil otroky, aby pak většinu času sám nosil těžká břemena. Zabíjel v obraně i na rozkaz. Když jej kněz pobídne k tomu, aby litoval svých hříchů, odmítne: „Nelituji ničeho z toho, co jsem dělal; můj život byl jediný úmysl a nevím, co bylo vedle toho dobrého a zlého; myslím, že důležitější je to, že znám každý směr světa a že jsem plul po všech světových stranách, a cestou jsem viděl všechna moře i země. A není nade vše jiné důležité to, že jsem viděl tolik blažených i pustých končin a pořád jsem potkával nové země a zázraky a vzdálenosti?“³¹ Téže noci Manoel umírá ve spánku – s touhou nastupuje do korábu směřujícího do pekla.

Toulavé představy se vkradly do mysli i vypravěči povídky, po níž je pojmenovaná celá sbírka, **Zářivé hlubiny**. Svůj příběh vypravěč otevírá slovy: „Překročit práh dálky, velké moře a přístavy za mořem plné lodí! Nevím, co mne stále nutkalo překročit břeh Evropy a proč celé období mého života plilo se touhou po odjezdu.“³² Nato nastupuje na loď Oceanic, plující ze Southamptonu do Ameriky. Oceanic vykresluje prostřednictvím popisu o její velikosti, luxusu a cestujících z různých společenských vrstev. To doplňuje tragickým osudem lásky, sebe sama jako chudého chlapce a bezejmenné dívky z vyšší společnosti.

Autor zde popisuje vítězství ničivých sil nad zdánlivě technicky dokonalou, luxusní a nepotopitelnou lodí, tedy motiv, který je patrný zvláště v dílech Karla Čapka. Předlohou se mu stala skutečná událost v podobě katastrofického potopení zaoceánské lodi Titanic.³³

2.2 Loupežník

Cesta vzniku komedie **Loupežník** k její současné podobě se nedá popsat jinak než jako zdlohouvá. Jeho první verze vznikla již roku 1911 v Paříži ještě jako společné dílo bratří Čapků. Vznikla ze stesku po rodné zemi, mladosti a svobodě. Nepředstavovala však jen

---

²⁹ ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Ze společné tvorby*. Praha: Československý spisovatel, 1982. S. 162. ISBN neuvedeno.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž. s. 163.

³² Tamtéž. s. 165.

³³ MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Praha: Ivo Železný, 1999. 297 s. ISBN 80-237-3436-9.

vzpomínku, ale i loučení.³⁴ Dlouho poté však zůstala tato hra nehotová jako troska, které nikdo nedopsal její konec. Konečná verze již čistě v režii mladšího z bratrů byla divákům představena až 2. března 1920 na prknech Národního divadla. Téhož roku se čtenáři dočkali i jejího knižního vydání.³⁵

Děj popisuje příběh *Loupežníka*, jenž svým příchodem a náhlým vzplanutím lásky k mladičce dívce Mimi naruší jinak spořádaný chod jedné středostavovské rodiny na letním bytě.³⁶ Hlavní motiv hry však představuje střetnutí mládí a stáří.³⁷

Jak se zmiňuje Karel Čapek ve své předmluvě, při přepracování *Loupežníka* udělal nejprve americkým dobyvatelem a poté symbolem mladosti. V konečném obsazení hry jej popisuje jako mladého muže pod třicet let.³⁸ Je „*veliký a oholený, dosti elegantní, střihu trochu amerického; volný a jasný člověk bez pózy a nadsázky.*“³⁹ Jeho pojmenování Loupežník vychází ze skutečnosti, že hrdina vchází do děje hry, aniž by jej kdokoliv znal. Pro všechny představuje cizince a zůstává jím až do samotného závěru, tedy okamžiku svého útěku.⁴⁰ Za sebe bych se však spíše přikláněla k charakteristice postavy Prologa, který mladého muže nachytá při krádeži ovoce a následně klobouku. A vzhledem k tomu, že hlavní postava vyznívá čtenáři hlavně jako zloděj dívčích srdcí, je myslím zajímavé, že autor zde použil právě třešni. Přesněji srdcovek.⁴¹ Je mladý, nevázaný a bez sociálních konvencí, stojí mimo společenské a třídní vazby a je svým způsobem ireálný. Na okolí působí jako rozvratitel dosavadního pořádku. Výjimečnost jeho postavy si uvědomuje i řada dalších aktérů hry, jejich pohledy na něj se vzájemně odlišují. Zatímco starý Šelf v něm vidí pytláka, matka Mimi indiána a Profesor politického buřiče, Kaprál jej zase vnímá jako komedianta, Franta jako nějakého urozeného knížete a Franka jako tuláka. Jediným člověkem, který ho k nikomu nepřipodobňuje, je Mimi, neboť nestojí mimo jeho svět jako pouhý vypravěč, ale jedná.⁴²

Významné postavení v komedii zastupuje Zahalená žena v šatech žebračky, kterou po jejím příchodu na scénu nikdo nepoznává a která je nakonec odhalena jako Lola, dlouho

³⁴ ČAPEK, Karel. *Divadelníkem proti své vůli*. [online] Praha: Orbis, 1968. 376 s. [cit. 1.1.2015] Dostupné z: http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=4:karel-capek&Itemid=644

³⁵ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuvedeno.

³⁶ ČAPEK, Karel. *Loupežník*. Praha: Orbis, 1955. 172 s. ISBN neuvedeno.

³⁷ KOLÁR, Jaroslav. Čapková hra o mládí. In: ČAPEK, Karel. *Loupežník*. Praha: Orbis, 1955. s. 159-166. ISBN neuvedeno.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ ČAPEK, Karel. *Loupežník*. Praha: Orbis, 1955. s. 7. ISBN neuvedeno.

⁴⁰ KOLÁR, Jaroslav. Čapková hra o mládí. In: ČAPEK, Karel. *Loupežník*. Praha: Orbis, 1955. s. 159-166. ISBN neuvedeno.

⁴¹ ČAPEK, Karel. *Loupežník*. Praha: Orbis, 1955. s. 9. ISBN neuvedeno.

⁴² VŠETIČKA, František. *Dílna bratří Čapků: Příspěvek k poetice jejich literární tvorby*. Olomouc: Votobia, 1999. 177 s. ISBN 80-7198-370-5.

ztracená prvorozená dcera Profesora a jeho ženy, co kdysi utekla a byla podobně jako Mimi zaslepena mladistvou láskou k muži. Kdysi se jí otevíral svět, vábily cesty, aby vše, po čem toužila, ztratila a vracela se pološílená domů s malým dítětem v náručí. „*Láska je, co tě opustilo, láska je to, co pominulo, láska se nikdy nevrátí; sedni si na břehu, natrhej květin, neplač a házej je do černého proudu, ať každý vidí, co je láska; ať každá vykřikne, běda mně, běda, snad mne už opustil! Ach děvče, opustil už v té chvíli, kdy poprvé mluvil o lásce, nešťastná Mimi!*“⁴³ Po prožitém utrpení je to ona, byť pološílená, kdo si nejsilněji uvědomuje pomíjivost lásky, mládí a iluzívnost vzpoury Loupežníka.⁴⁴

V dramatickém ději zaujímá ztvárnění „deus ex machina“, protože převrací pomyslné misky vah na stranu Profesora a podstatně ovlivní Loupežníkovu závěrečné rozhodnutí. Lola se objevuje v okamžiku, kdy se Profesor cítí všemi opuštěn, dokonce i vlastní ženou, a podepírá otcovo odůvodňování a pohled na okolní svět. Najdou se ovšem dobové kritiky, které tvrdí, že se nejedná o kompoziční nutnost, avšak pohnutek morálky.⁴⁵ Lola by se možná ani nikdy nevrátila domů, nebýt autorových deseti let života, jež se rozprostíraly prvními dvěma akty a tím třetím. Zatímco počátek Čapek řadí do své minulosti a dává v komedii za pravdu darebnému mládí, v závěrečné části se jeho vnímání světa výrazně mění. Pravdu mají všichni: Loupežník, Profesor, Lola i Franka.⁴⁶

Loupežníkuv závěrečný neúspěch však vzniká již ve výběru zbraně, s níž vchází do boje za svou pravdu. Jedná se jen o odvahu jeho mládí, která však představuje příliš málo v boji proti měšťáctví. Jeho boj postrádá myšlenkovou základnu, a stejně tak konkrétní cíl. Ovšem i přesto neodchází Loupežník zcela poražen. Za jeho částečný úspěch a vítězství můžeme považovat rozvrácení uměle udržované rovnováhy jedné rodiny. Členové Profesorovy rodiny v průběhu hry poodhalili skryté a doposud neuvědomělé pravdy: Mimi se vymanila z myšlenkového ovzduší měšťácké společnosti, Profesorova žena přiznala těžkosti, jež jí přinášelo osmileté čekání na sňatek s milovaným mužem, a jak zoufale z něj chtěla utéci alespoň dočasným romantickým únikem:⁴⁷ „*Láska spíš byla, když už jsem nechtěla čekat..., když jsem jednou... chtěla utéci za tebou, a ničeho nedbat, ani hanby... ničeho... Tys o tom nevěděl. Neřekla jsem ti to, protože... protože bys mně to beztoho vymluvil. A tak mě to*

⁴³ ČAPEK, Karel. *Loupežník*. Praha: Orbis, 1955. s. 131. ISBN neuvedeno.

⁴⁴ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuvedeno.

⁴⁵ VŠETIČKA, František. *Dílna bratří Čapků: Příspěvek k poetice jejich literární tvorby*. Olomouc: Votobia, 1999. 177 s. ISBN 80-7198-370-5.

⁴⁶ ČAPEK, Karel. *Divadelníkem proti své vůli*. [online] Praha: Orbis, 1968. 376 s. [cit. 1.1.2015] Dostupné z: http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=4:karel-capek&Itemid=644

⁴⁷ KOLÁR, Jaroslav. Čapkova hra o mládí. In: ČAPEK, Karel. *Loupežník*. Praha: Orbis, 1955. s. 159-166. ISBN neuvedeno.

*přešlo... docela.*⁴⁸ I Franka, Loupežníkův nejzatrvelejší sok, na konci hry přiznává, že jí mládenec připomíná sny o odlišném životě, jež nemohla prožít. V důsledku těchto odhalení zůstává Profesor úplně sám, neboť dochází k poznání, že nikdy za svůj život nepoznal, co to znamená být mlád.⁴⁹

2.3 Ze života hmyzu

Společná hra bratří Čapků *Ze života hmyzu* s podtitulem „Komédie o třech aktech s předehrou a epilogem“ vyšla poprvé knižně r. 1921. Na divadelní scénu byla uvedena 3. února 1922 nejprve v Národním divadle v Brně a poté 8. dubna v Praze.⁵⁰

Ve své době hra způsobila značný rozruch z hlediska obsahového, tak kompozičního. Pomocí postav z hmyzí říše se světu bratří rozhodli nastavit zrcadlo a jejich chováním poukázat na základní vášně člověka. Zatímco motýlové znázorňují sexuální vyžití člověka, krásu a ohnivou rozkoš, mravenci představují pilné a disciplinované občany státu Mraveniska, kde je každému přidělena funkce v systému. Tyto vlastnosti pak kontrastují s vládychtivostí. Kukly a jepice zase zobrazují pýchu a zoufalou krátkost života. V dějství s názvem Kořistníci znázorňují Chrobáci lidskou touhu po majetku a Lumek a Larvičkou, Cvrčky a Slimáky pro změnu rodinné sobectví maloměšťáků. Dále se zde ve spojení s kořistnictvím objevuje parazitující Parazit a blíže neurčená smečka loupežníků. Nemilosrdně cynický náhled na mezilidské zápasy o vlastní existenci předkládají v Lumkovi, který se zeptá Tuláka, zdali pak je jedlý.⁵¹

Pokud blíže pohlédneme na kompozici, zjistíme, že se autoři odklonili od klasického vnímání výstavby dramatického textu, které bylo postaveno na jednotící příběhové linii a dramatičnosti se základem ve vyhoceném konfliktu a nikoliv ve vizuální divadelnosti. Na jednotlivá dějství bychom totiž, nebýt postav Tuláka a Kukly, které působí jako pojítka, mohli jinak pohlížet jako na samostatně vystavěné obrazy.⁵²

---

⁴⁸ ČAPEK, Karel. *Loupežník*. Praha: Orbis, 1955. s. 121. ISBN neuvedeno.

⁴⁹ KOLÁR, Jaroslav. Čapkova hra o mládí. In: ČAPEK, Karel. *Loupežník*. Praha: Orbis, 1955. s. 159-166. ISBN neuvedeno.

⁵⁰ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuvedeno.

⁵¹ ČERNÝ, František. Předmluva ke hře. In: ČAPKOVÉ, Karel a Josef. *Ze života hmyzu*. Praha: Národní divadlo, 2014. s. 25-42. ISBN 978-80-7258-478-9.

⁵² ULLRICHOVÁ, Daria. Sex, hromadění a násilí. In: ČAPKOVÉ, Karel a Josef. *Ze života hmyzu*. Praha: Národní divadlo, 2014. s. 19-23. ISBN 978-80-7258-478-9.

Jak píše bratři Čapkové „*sám Tulák měl prvotně být jen komentátorem a teprve postupem práce se zaplétal stále silněji do děje, až se stal vlastně hrdinou hry.*“⁵³ Původně měl představovat filozofa, který by svými poznámkami a úvahami popisoval děj, ale nakonec se ukázalo, že se jedná hlavně o lidskou bytost obklopenou světem hmyzu. Jako tulák mohl být vymaněn všem pudům a potřebám. Mohl postrádat majetek, na němž by lpěl, nemít rodinu, kvůli níž by se choval sobecky, či dokonce vraždil. Zároveň toho však za svůj život spoustu zakusil a stejně tak viděl, aby znal lidské chování a jednání.⁵⁴ Je to on, prostřednictvím koho se divák dozvídá, že okolní svět je ovládán pudy a sobectvím bez špetky lidského rozumu.⁵⁵ Svým způsobem se čtenáři či diváci mohli ztotožnit právě s bloudícím Tulákem, avšak spatřili svou podobu nebo podobu společnosti v hmyzí havěti, byť někteří nespravedlivě. Z čehož vyplývá, že bratři nepsali svou hru nadarmo.⁵⁶

Někteří doboví kritici postavu Tuláka však i přes poznámku autorů stále viděli jen jako pasivního a otažitého pozorovatele. Až později se na něj začalo nahlížet jako na osobu procházející určitým vnitřním vývojem. Neboť třebaže v úvodu hry pronese onu větu: „*Já nechci nikoho napravovat. Ani člověka, ani hmyz. Já se jen dívám,*“⁵⁷ nelze tvrdit, že ho dění v hmyzím světě nikterak nepopuzuje a nežene k nějakému činu. Jako důkaz můžeme pokládat závěr třetího dějství s názvem *Mravenci*, v němž Tulák: „*vyrází proti Žlutému vůdci, povalí ho kopnutím a roztírá botou: Ach, ty hmyze, ty pitomý hmyze!*“⁵⁸ Kdyby v tomto bodě hra skončila, dílo by vyznělo poněkud beznadějně. Na druhou stranu by mohl představovat o to větší apel pro diváky vzhledem k tehdejší společenské situaci.⁵⁹

Namísto této verze ovšem bratři předložili čtenáři dva epilogy s příhodným názvem *Život a smrt*. V první verzi Tulák umírá, v té druhé zůstává naživu. V obou případech se tak v jeho postavě naplňují motivy zrození, života a smrti, které prostupují celou hrou. A pokud přihlédneme k druhému závěru, můžeme tento motiv sledovat i v porovnání Tuláka s Kuklou, jež jako jediná, jak jsem již zmínila výše, prostupuje s člověkem všemi dějstvími. Její postava je založena na opakovanosti a jednotejnosti, zatímco Tulák je vícerozměrný

---

⁵³ ČAPEK, Karel. *Divadelníkem proti své vůli*. [online] Praha: Orbis, 1968. 376 s. [cit. 1.1.2015] Dostupné z: http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=4:karel-capek&Itemid=644

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ KOPECKÝ, Jan. Doslov. In: ČAPKOVÉ, Bratři. *Hry: Lásky hra osudná, Ze života hmyzu, Adam Stvořitel*. Praha: Československý spisovatel, 1959. s. 237. ISBN neuvedeno.

⁵⁶ ČAPEK, Karel. *Divadelníkem proti své vůli*. [online] Praha: Orbis, 1968. 376 s. [cit. 1.1.2015] Dostupné z: http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=4:karel-capek&Itemid=644

⁵⁷ ČAPKOVÉ, Bratři. *Hry: Lásky hra osudná, Ze života hmyzu, Adam Stvořitel*. Praha: Československý spisovatel, 1959. s. 58. ISBN neuvedeno.

⁵⁸ Tamtéž. s. 121.

⁵⁹ KOPECKÝ, Jan. Doslov. In: ČAPKOVÉ, Bratři. *Hry: Lásky hra osudná, Ze života hmyzu, Adam Stvořitel*. Praha: Československý spisovatel, 1959. s. 240. ISBN neuvedeno.

a neopakovatelný, díky čemuž má větší šanci na život. Tento konflikt dvou protikladů můžeme nalézt též v postavě Tetky, která kolem jeho mrtvého těla nese novorozené dítě ke křtu.⁶⁰

Hlavním důvodem pro napsání alternativního konce pro oba spisovatele představovala skutečnost, že diváci zcela nepochopili záměr autorů. Původní epilog měl osvobodit diváky od bezohledných soudů a probudit v nich vědomí, že nepřísluší k hmyzu, nýbrž k lidem, jejichž život nabádá k důvěře a radosti. V druhé verzi se proto Tulák raději probouzí ze snu v podobě hmyzí grotesky⁶¹ a v rozhovoru s dřevostěpy praví: „*Vy jste to řekli, ano! Musíme si pomáhat! A není ztraceno nic, pokud je pomoci možno. A nebudeš ztracen sám, když uvidíš život trápit se nebo bloudit: pokud lze člověku pomoci, není proč ho soudit!*“⁶² Jedná se o jasné shrnutí humanistického a činorodého odkazu, který nám bratři Čapkové předkládají celým tímto dílem.⁶³ Lidé by se neměli vzájemně odsuzovat a kritizovat, nýbrž si vzájemně napomáhat být lepšími.

Vzhledem k tématu této práce a oběma epilogům, bych ráda okrajově zmínila postavu Poutníka. Ten v původním epilogu pouze prochází scénou a zdraví přítomnou Tetu a Dřevorubce, ale v druhém, jak režisérům odhalují bratři ve scénické poznámce, je Poutník totožný s Tulákem. Jako Tulák hledá smysl života a přijímá nabídku práce od dřevorubců, jako Poutník ji s nimi odchází za krásného a šťastného dne vykonávat.⁶⁴ Dle mého názoru zde došlo k proměně z jedince bez stálého bydliště⁶⁵ na člověka, který našel své místo ve světě a vykonává dále pouze a jedině pouť svým životem.

2.4 Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívazek

Tvorba pro děti je u Karla Čapka z pohledu autorů vnímána i přes svou nepříliš velkou rozsáhlost jako velice významná. Při psaní *Devatera pohádek*, které vyšly poprvé roku

---

⁶⁰ VŠETIČKA, František. *Dílna bratří Čapků: Příspěvek k poetice jejich literární tvorby*. Olomouc: Votobia, 1999. 177 s. ISBN 80-7198-370-5.

⁶¹ ČAPEK, Karel. *Divadelníkem proti své vůli*. [online] Praha: Orbis, 1968. 376 s. [cit. 1.1.2015] Dostupné z: http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=4:karel-capek&Itemid=644

⁶² ČAPKOVÉ, Bratři. *Hry: Lásky hra osudná, Ze života hmyzu, Adam Stvořitel*. Praha: Československý spisovatel, 1959. s. 132. ISBN neuvedeno.

⁶³ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuvedeno.

⁶⁴ KOPECKÝ, Jan. Doslov. In: ČAPKOVÉ, Bratři. *Hry: Lásky hra osudná, Ze života hmyzu, Adam Stvořitel*. Praha: Československý spisovatel, 1959. s. 240. ISBN neuvedeno.

⁶⁵ FILIPEC, Josef a kol., 2001. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia. s. 459. ISBN 80-200-0493-9.

1932,⁶⁶ vycházel hlavně z vlastní dětské četby, ze zkoumání jeho rodného okolí, z toulání se krajinou, z návštěv cizích zemí a z lidové slovesnosti.⁶⁷ Hlavními postavami jsou zde nejen vodníci, víly a černokněžníci, ale i obyčejní lidé, přičemž některé vznikaly na skutečných předlohách. Nepotkáme snad jedině „tuláky, kteří měli jen modré nebe nad hlavou, v druhé kapse díru a v druhé ani to ne.“⁶⁸

Motiv tuláctví můžeme nalézt hned v první z pohádek – *Velké kočičí pohádce*. Její struktura je třídílná, kde kočka hraje roli v úvodní a poslední části, zatímco jádro vyplňuje detektivní honička, která zahrnuje mnohá odbočení.⁶⁹ Věčné utíkání princeznina mazlíčka, černě zbarvené kočky Jůry, zapříčiní, že do zámku přivede příštího krále, jak předpoví podle snu králova babička. Neboť se neustále vrací na místo svého narození, princezna je tímto donucena se každý den setkat s chlapcem Vaškem, do něhož se zamiluje. Nicméně, než se tak stane, započne po kočce a kouzelníkovi, který ji měl údajně ukrást, pátrání. V této části se jako čtenáři seznamujeme kromě skupiny beznadějných detektivů (Všetečkou, Všudybylem, Mazzaním, Jakolevem, Nevrlým a Vševědem) i s detektivem Sidney Hallem.⁷⁰

Halova cesta kolem světa představuje hon, pátrání, a díky tomu i napětí a vzrušení. Autor prostřednictvím detektivova příběhu poučuje děti o Janovu, Středozezemím moři, založení Alexandrie, rádžích v Bombaji, menšinách v Káhiře, buddhistech, posvátné řece Ganze a opicích v Indii. A zatímco Nagasaki návštěvníky okouzlují japonskými obrazy a jemným porcelánem, Amerika je charakterizována jako země mrakodrapů s plochými střechami. Kouzelník s detektivem jsou v pohádce i nositeli ponaučení a estetické hodnoty.

Přítomnost čaroděje Hall vnímá prostřednictvím nádherných očí. Mág jej provází jako stříbrná rybka, policejní pes, bílá holubička, tmavý Arab, bílý slon, duhový motýlek, skalní orel nebo malička paní v černém, která detektivovi napomohla, podobně jako Jůra princezně, k nalezení lásky. Kouzelník i tak ale pro Čapka zůstává lidskou bytostí, protože i on trpí nedokonalostí a slabostí, díky níž ho detektiv nakonec dostane do vězení: „*Věz tedy, starý ušatý blude, že jsem počítal jen na tvou zvědavost. Věděl jsem, že jsi za mnou na moři i na*

---

⁶⁶ BLAHYNKA, Milan, ed. a kol. *Čeští spisovatelé 20. století: slovníková příručka*. Praha: Československý spisovatel, 1985. 830 s. ISBN nevedeno.

⁶⁷ BRADBROOK, B. R. *Karel Čapek - hledání pravdy, poctivosti a pokory*. Praha: Academia, 2006. 293 s. ISBN 80-200-1385-7.

⁶⁸ ZÁVADA, Jaroslav. Předmluva. In: ČAPEK, Karel. *Pohádky Karla Čapka*. 2. vyd. v SNDK. Praha: SNDK, 1957. s. 5. ISBN nevedeno.

⁶⁹ BRADBROOK, B. R. *Karel Čapek - hledání pravdy, poctivosti a pokory*. Praha: Academia, 2006. 293 s. ISBN 80-200-1385-7.

⁷⁰ ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívazek*. Praha: František Borový, 1941. 257 s. ISBN nevedeno.

*souši, abys viděl, co proti tobě podniknu. Věděl jsem, že konečně přijdeš ke mně, jako jsi právě přišel, a ztrácíš raději svou svobodu, jen abys ukojil svou zvědavost.*⁷¹

S další velkou detektivní honičkou se setkáváme i v ***Pohádce pošťácké***.⁷² Ta vypráví o pošťákovi Kolbabovi, který se na poště setkává se skupinou dobrých skřítků, jež mu napomáhají třídit dopisy prostřednictvím karetní hry. Jednoho dne se mu dostane do rukou psaní bez adresy a známky, ale on se i přesto rozhodne, že se ho pokusí doručit. Vzhledem k tomu, že je však vázán listovním tajemstvím, které mu zabraňuje dopisy číst, požádá o pomoc rarášky. Když zjistí, že se jedná o milostný dopis s nabídkou k sňatku, naléhavost dopis doručit se u něj ještě zvýší. „*A tak ten pan Kolbaba už prochodil rok a den, ale nemohl to psaní doručit té pravé slečně Mařence. Poznal moc věcí: viděl vesnice i města, pole i lesy, východ i západ slunka, návrat skřivánek i příchod jara, setbu i žně, hříbky v lese a zrající švestky, viděl v Žatci chmel a na Mělníce vinice a v Třeboni kapry a v Pardubicích perník, ale když už mu to marné hledání trvalo rok a den, sedl si sklíčen u cesty a řekl si: „Tak to už je marné, to už snad tu slečnu Mařenku ani nenajdu.*“⁷³ V tu chvíli vedle něj zastaví auto a jeho majitel mu nabídne svezení. Ukáže se, že šoférem je smutný pisatel onoho dopisu, František. Vydávají se proto za jeho adresátkou. Ta po přečtení listu se svatbou souhlasí. Všichni se radují, pošťák poukazuje na všechny přínosy, které mu hledání přineslo, ale zároveň nezapomene dát mladému chlapci pokutu za to, že dopis zapomněl ofrankovat.⁷⁴

Voříšek, hlavní postava v ***Pohádce psí***, který vznikl podle vzoru psa autorova dědečka,⁷⁵ se v části pohádky zatoulá svému pánovi kvůli krásné vůni z kuchyně a vydává se na cestu domů. Tato poměrně krátká pohádka je tvořena Voříškovým vyprávěním, jeho snem a v závěru pohádkou psí víly.⁷⁶

Velké množství odkazů na zeměpis a touhu po cestování obsahuje i ***Pohádka ptačí***. Autor v ní čtenáře seznamuje s vrabčákem Pepíkem, jemuž se nelíbila rodná Praha, a proto si usmyslel, že poletí na Riviéru. Tuláctví je zde zmíněno prostřednictvím slov vrabčího starosty, který k Pepíkovi hovoří následovně: „*Ty kujóne toulavá, ty budižkničemu, ty si*

---

⁷¹ ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přivažek*. Praha: František Borový, 1941. s. 58. ISBN neuvedeno.

⁷² BRADBROOK, B. R. *Karel Čapek - hledání pravdy, poctivosti a pokory*. Praha: Academia, 2006. 293 s. ISBN 80-200-1385-7.

⁷³ ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přivažek*. Praha: František Borový, 1941. s. 217. ISBN neuvedeno.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ BRADBROOK, B. R. *Karel Čapek - hledání pravdy, poctivosti a pokory*. Praha: Academia, 2006. 293 s. ISBN 80-200-1385-7.

⁷⁶ ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přivažek*. Praha: František Borový, 1941. 257 s. ISBN neuvedeno.

myslíš, že v Kardašově Řečici máme dost koňských koblížek a kobylinců pro pobudu, krajánka, vandrovního čili poběhlíka?⁷⁷ Jeho daleká cesta zde i končí, neboť již nemá další prostředky k tomu, aby dále pokračoval.

Vedle vrabce je zde mimo jiné popsán i příběh vlaštovky, která se naopak vrací z Ameriky domů a poučuje ostatní o stavbě hnízd za použití cementu. Její povýšenost se jí však ihned vymstí, když se jí nehašené vápno, které zaměnila za původní cement, začne ve vlhkém zobáčku hasit.⁷⁸

Hlavním tématem *Pohádky tulácké* je spravedlnost⁷⁹ a motiv tuláctví zde můžeme nalézt hned dvakrát. Hlavní postavu ztvárňuje František Král „ten vandrák, ten šupák, ten tulák, ten pobuda, ten lajdák, ten otrapa, ten hadrník, ten trhan, ten obejda, ten lenoch, ten chudák, ten jindyvyjduum, ten člověk, ten kdovíkdo, ten poběhlík, ten krajánek, ten štvanec, ten vošlapa, ten revertent, ten vagabund, ten darmošlap, ten budižkničemu, ten hlad, ten hunt, ten holota.“⁸⁰ Lidé ho jsou ochotni bezmyšlenkovitě odsoudit k smrti za krádež peněz, které mu však byly svěřeny pouze na hlídání. Situaci u okresního soudu zachraňuje deus ex machina v podobě majitele finančního obnosu. Ten zde vypráví o své honbě za kloboukem kolem světa, jež mu poskytla příležitost naučit se novým věcem. Soudce díky tomu vnímá Františka Krále pro jeho poctivost jako bílou vránu, jejíž křídla vyvolávají představu anděla, který je dobrotivý jako král. V závěru si ho za krále zvolí vrány, ovšem ztratí se jim. Od těch dnů jej proto bez ustání hledají a volají Král, Král.⁸¹

Ve *Velké pohádce doktorské* s sebou nese motiv tuláctví postava Vincka, který na hoře Hejšovině působí jako učedník u černokněžníka Magiáše. Ten poté, co kouzelníkovi zaskočí pecka, běží pro doktora nejdříve do Hronova a následně Hoříček, Úpice a Kostelce. Čas při vyšetřování si přitom krátí vyprávěním příběhů. V pohádce O princezně solimánské si tak vzhledem k tématu bakalářské práce můžeme povšimnout obchodního cestujícího pana Lustiga z Jablonce a poslu sultána Solimána, kteří však namísto doktora přivedou k nemocné princezně pouhého drvoštěpa. Pohádka se uzavírá provedením velice složité operace – černokněžník dostal od doktora z Kostelce ránu do zad a pecka mu tak vyletěla

---

⁷⁷ ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívazek*. Praha: František Borový, 1941. s. 94. ISBN neuvedeno.

⁷⁸ BRADBROOK, B. R. *Karel Čapek - hledání pravdy, poctivosti a pokory*. Praha: Academia, 2006. 293 s. ISBN 80-200-1385-7.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívazek*. Praha: František Borový, 1941. s. 149. ISBN neuvedeno.

⁸¹ BRADBROOK, B. R. *Karel Čapek - hledání pravdy, poctivosti a pokory*. Praha: Academia, 2006. 293 s. ISBN 80-200-1385-7.

z krku. Po zákroku se i z Magiáše, jak nám Čapek prozrazuje, stává samozvaný tulák: „*Poděkoval pěkně čtyřem doktorům, spakoval svá kouzla a odstěhoval se s Hejšovny na poušť Saharu.*“⁸²

Pohádka *O začarovaném tulákovi* vyšla poprvé knižně v r. 1954 v publikaci *Pohádky Karla Čapka* s podtitulem *Výbor z Devatera pohádek a dvě pohádky dosud knižně nevydané*. Z obsahu byla vyškrtuta Velká kočičí pohádka, Velká policejní pohádka a První loupežnická pohádka. Ty byly nahrazeny vyprávěními *O začarovaném tulákovi* a *O šťastném chalupníkově*, které byly doposud otištěny pouze časopisecky, a to v Národních listech 25. 12. 1920, respektive v Lidových novinách 12. 7. 1922.⁸³

Tentokrát autor vypráví o němém tulákovi, kterého chce ve spánku okrást zloděj. Ovšem protože starý dědeček nic nevlastní, rozhodne se kapsář v jeho přítomnosti alespoň pohodlně spočinout na slámě. Zdá se mu sen o třech sudičkách, jež si ve snu mezi sebou prozrazují, že na místě, kde muž bude jednoho dne pochován, se bude skrývat největší poklad na světě. „*Šel tedy tulák ode vsi ke vsi, a zlodějíček pořád na krok za ním, aby ho z očí neztratil.*“⁸⁴ Tulák schytl zlá slova, zloděj jídlo. O pokladu se však dozví loupežník Jíra a usmyslí si starce následovat sám. Mezitím se kapsáři podaří uprchnout z komory, kam ho zamkl Jíra, a v nejbližší vesnici začne lidem na potkání vyprávět o dědečkovi a pokladu. „*Kdykoliv dědeček usedl, všichni sedli dokola a jedli a jemu nepodali. Nač ho ještě živit, myslili si, už dávno by měl umřít a nechat se pochovat. Ale starý tulák neumíral, třeba byl už skoro průzračný. A v noci, když spal, svítily dokola tisíce zlých očí rudými a zelenými ohýnky.*“⁸⁵ Jednoho dne ho však zasáhne blesk a on shoří ve stodole, kde se toho večera uložil ke spánku. Jeho náhlá a strašlivá smrt a kouzelný prach z těla, jenž lidem vletí do očí, vzbudí v přihlížejících emoce, a tedy i schopnost vnímat se ne jako nepřátelé, ale jako obyčejní lidé, jejichž prostřednictvím si uvědomí krásy svého okolí: „*Od té doby se všichni dávno rozešli po světě, ale pořád ještě mají vlídné a očarované oči, kterými dovedou objevit všechno, co je krásného a dobrého v životě.*“⁸⁶

---

⁸² ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Devatera pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívazek*. Praha: František Borový, 1941. s. 257. ISBN neuvedeno.

⁸³ ŠPRIT, Michael. *Kolikrát devatera pohádek?*. In: Nakladatelství Tridáda [online]. 1.8.2013 [cit.5.5.2015]. Dostupné z: <http://www.i-triada.net/index.php?id=66&str=aktualita.php>

⁸⁴ ČAPEK, Karel. *O začarovaném tulákovi*. In: Vira.cz – Vira na internetu [online]. 1.8.2013 [cit.5.5.2015]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/O-zacarovanem-tulakovi-pohadka.html>

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ ČAPEK, Karel. *O začarovaném tulákovi*. In: Vira.cz – Vira na internetu [online]. 1.8.2013 [cit.5.5.2015]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/O-zacarovanem-tulakovi-pohadka.html>

2.5. Juvenilie

Jak se můžeme dočíst ve slovníku cizích slov, juvenilie znamenají knižní díla napsaná v mladých letech autora.⁸⁷ Jako soubor kratších próz vyšly poprvé v r. 1957 spolu s *Krakonošovou zahradou* a *Zářivými hlubinami* v publikaci s názvem *Dílo bratří Čapků*.⁸⁸

Pro tuto práci je z hlediska tuláctví zajímavá povídka *Návrat věštce Hermotima*. Mytologicky laděný příběh vypráví o Hermotimovi, filosofovi, jehož myšlenky jsou nepochopeny nejen jeho posluchači, ale i manželkou Polykeidou. V tuto chvíli se autor dostává k cestě poutníka – lidské duše. „*Od nějakého času totiž se přiházelo, že Hermotimovo tělo zůstalo ležeti ztuhlé a bezživotné třeba po celý den; to jeho duše vycházela z těla, aby s laskavým svolením vyšších božstev procházela se po lepších nivách, než chovala celá Hellas ve svých požehnaných údolích. Když zase jeho duše zatoužila po hmotném svém obalu, vrátila se do svého těla, a věstec Hermotimos bez závady se ubíral denním životem.*“⁸⁹

Na svých poutích vedl rozhovory s moudrými zemřelými na březích řeky Styx. Nabyté poznatky pak tlumočil svým posluchačům, ovšem ti jím začali ještě více opovrhovat. Žena s mužovým počínáním nesouhlasila, ale Hermotimos si svá odpoutání od těla nenechal vymluvit, neboť pociťoval „*že nejkratší cestou spěje k nesmrtelnosti.*“⁹⁰

Jednoho dne se však duše zdržela setkáním s logografem Agenorem, s nímž pak navštívil Ostrovy Blažených Stínů a byl představen Hesiodovi, autorovi významných eposů. Poté rozmlouval se soudci lidských skutků, Minoem, Aiakem a Rhadamantem, kteří mu poskytli svůj náhled na správné uspořádání státu. Takto strávila deset dní.

Když věstec získal dostatečné množství vědomostí, rozhodl se vrátit domů, ovšem nebylo kam. Manželka Polykeida, myslící si, že její muž zemřel, mu vystrojila pohřeb a spálila jeho tělo na hranici. Duše se tak opět musela vydat do podsvětí, ovšem tentokrát již s tím rozdílem, že „*jakákoli niva skrytá v údolích Hellady vábila nebohou duši mnohem více, než luhy podsvětní se všemi moudrými stíny.*“⁹¹

---

⁸⁷ KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: SPN, 1998. xxviii, 862 s. Odborné slovníky. ISBN 80-04-26710-6.

⁸⁸ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuvedeno.

⁸⁹ ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Juvenilie*. [online]. www.digiBooks.cz. s. 6. [cit. 19.5.2015] Dostupné z: https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&rlz=1C1TEUA_enCZ482CZ482&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#6

⁹⁰ Tamtéž. s. 7.

⁹¹ ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Juvenilie*. [online]. www.digiBooks.cz. s. 9. [cit. 19.5.2015] Dostupné z: https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&rlz=1C1TEUA_enCZ482CZ482&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#6

3. Motiv tuláctví v díle Josefa Čapka

3.1. Leilo

Povídková sbírka *Leilo*, která je tvořena ze sedmi povídek, poprvé vyšla r. 1917 v nakladatelství Kamily Neumannové. Povídka *Opilec* byla navíc spolu s povídkami *Leilo* a *Veš* uveřejněna v berlínském časopise Die Aktion. Za jejich překladem tehdy stál Otto Pick, německý spisovatel a propagátor české literatury.⁹²

Na motiv cestování naráží autor v již výše zmíněné povídce *Opilec*. Lovec antilop umírá na malárii a odkáže příteli svého černého sluhu. Inženýr neúspěšně pronásleduje mladou dívku. Dokonce sestrojí svého dvojníka – automat, který ji má sledovat, ovšem po neúspěchu jej raději vystřídá v kanceláři. Další postava je pak černý sluha, který roztančenou chůzí kráčí ulicemi města. Během jeho popisu plynule přechází k opilci bloudícímu městem: „*Všemi ulicemi jsem se vláčel, jedinou ulicí jsem proběhl celou nekonečnost, několikrát jsem obkroužil obvod města – dlouhá, dlouhá cesta, než jsem doběhl na Konec všeho. Ustrašený chodec zrychlil krok a ohlédl se úkosem, ztrácejí se na obzoru: - Kam se řítíš, poutníku, kam letíš, ty splašený koni, ty chromý havrane, blázne, či k čemu tě mám přirovnati?!*“⁹³

3.2. Stín kapradiny

Stín kapradiny, novela Josefa Čapka, se poprvé představila čtenářům v létě r. 1930 v Lidových novinách, kde byla publikována jako četba na pokračování. Na podzim se jí pak dostalo knižního vydání v nakladatelství Aventinum a o rok později získala státní cenu.⁹⁴

Tento sugestivní příběh baladického ladění vypráví o deseti dnech v životě dvou mládenců, Rudy Aksamita a Václava Kaly, kteří zabijí svědka svého pytláčení, hajného, a následně se pokouší uniknout spravedlnosti.⁹⁵ „*Čtvrtý, ba ne, teprve třetí den se Rudolf Aksamit a Václav Kala skrývají v lesích. Cesta jejich je klikatá a míří, neví se kam. Povídají si, že si jdou, kam se jim chce, ale zajisté že Strach je tím vůdcem, který je vede stezkami*

⁹² MAREŠ, Petr. Komentář. In: ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 401 s. ISBN 80-7106-781-4.

⁹³ ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 33. ISBN 80-7106-781-4.

⁹⁴ MAREŠ, Petr. Komentář. In: ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 401 s. ISBN 80-7106-781-4.

⁹⁵ OPERLÍK, Jiří. O Josefu Čapkovi. In: ČAPEK, Josef a OPELÍK, Jiří, ed. *Stín kapradiny: povídka*. 6. vyd., v SNKLHU 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. 209 s. ISBN neuvedeno.

neoznačenými. Jejich stopy se mísí se stopami lišek a jelenů, silnice, po nichž se ostražitě ubírají za sebou, vyšlapali slepýš a slimák. Věřu že jsou to cesty těch cest, po jakých lidé za poctivou denní prací nechodí.“⁹⁶

Na svém útěku se však dopouští dalších zločinů: nejprve vyloupí statek, následně se pokusí znásilnit mladou švadlenu, zastřelí mladého četníka a lesního dělníka. Vina z větší části spadá na Rudu Aksamitu, který je v závěru spravedlivě zastřelen. Oproti tomu Václav Kala vynáší rozsudek sám nad sebou, neboť se k jednotlivým prostředkům nechal svést přítelovými naléháním.⁹⁷ Poměrně jednoduchá dějová linie se zde podobně jako v *Kulhavém poutníku* zakládá na cestě a setkáních. Jednotlivá setkání přechází z větší části do násilností, jež se však záhy obrací proti nim. Chronologickou nadvládu mírně narušují vzpomínky a představy obou hlavních hrdinů.⁹⁸

Celý děj Josef Čapek zasadil do zalesněné krajiny dětství obou bratří. Výjimku představuje akorát okamžik, kdy díky krádeži oblečení a obnosu peněz cestují na chvíli autobusem. Ze stínu lesa unikají pouze ve svých myšlenkách, kde budují své představy o městě jako místě romantických dobrodružství a smyslných prožitků a rodné vesnici, která je sice nudná a plná chudoby, ale zároveň představuje symbol jistoty a pohodlí. Postoj k prostoru se v průběhu knihy postupně proměňuje. V jejím úvodu je les chápán jako protiklad bezpečný úkryt – vězení, tedy místo, kde lze neomezeně uplatňovat mocenské nároky, a místo, kde je nutno se neustále schovávat, ustupovat a utíkat. V protikladu k lesu stojí otevřená krajina. Jejich vzájemná hranice odděluje bezpečí od nebezpečí, les sám se s postupem času mění v omezený prostor, který hlavní hrdinové nemohou trvale opustit. Jeho původní představa svobody se zužuje natolik, že je až neúnosná. Oba si tak stále více uvědomují skutečnost, že pronásledovatelé je zde mohou kdykoliv dosáhnout a že se v temných stínech mohou ukrývat démonické mocnosti, lesní mužové, a dokonce i mrtví prahnoucí po pomstě.⁹⁹

V závěru dochází i k opakování prostoru, neboť Aksamit a Václav se začnou pohybovat v kruhu a dostávají se tak znovu na místa, na nichž se již jednou ocitli. Jejich cesta končí v nevelikém lese zvaném Polom.¹⁰⁰ Osud či náhoda v podobě falešně šťastné mince

⁹⁶ ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 105. ISBN 80-7106-781-4.

⁹⁷ OPERLÍK, Jiří. O Josefu Čapkovi. In: ČAPEK, Josef a OPELÍK, Jiří, ed. *Stín kapradiny: povídka*. 6. vyd., v SNKLHU 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. 209 s. ISBN neuvedeno.

⁹⁸ MAREŠ, Petr. Komentář. In: ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 401 s. ISBN 80-7106-781-4.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ VŠETIČKA, František. *Dílna bratří Čapků: Příspěvek k poetice jejich literární tvorby*. Olomouc: Votobia, 1999. 177 s. ISBN 80-7198-370-5.

určí, že se rozhodnou zůstat u klidné vodní hladiny, namísto toho, aby utíkali dál: „*Ale ta jasná širá hladina připomenula mu něco, čím se zachvěl: připomenula mu smrt, snad proto, že byla tak klidná a rovná, že se v ní obrážela vzdálenost, daleká cesta, hluché mlčení a němé odplývání. Proč smrt? Podivil se této své neurčité bázni, vždyť tu jsou přeci lidé!*“¹⁰¹

Autor se v příběhu dotýká velkého množství otázek týkajících se života a smrti, těla a duše, postavení člověka ve světě i v malém vesnickém společenství. Prostřednictvím vnitřních monologů ale i vzájemných dialogů nechává čtenáře nahlédnout do psychiky člověka vytrženého z jeho běžného života, zaslepeného svobodou a mocí, ale zároveň pociťujícího vlastní osamělost, ztracenost a nicotnost vzhledem k vesmíru. A není výjimkou, aby se omezená perspektiva člověka dostala do konfliktu s hlubokým filosofickým vzhledem do problému např. myšlenky nad smrtelností lidského těla a neudržitelnosti duše nakonec vyústí ve vyzdvihování možnosti vlastnit majetek, jediného léku na křehkost života.¹⁰²

Baladičnost celého příběhu spočívá v klasickém motivu viny a trestu, neboť Ruda Aksamit a Václav Kala nechtějí přijmout odpovědnost. Aby si zachovali život a vyhnuli se vězení, dopouští se dalších zločinů na lidech, se kterými se v průběhu své cesty střetávají. Hlavními protivníky obou mužů se tak záhy stává les a zavraždění muži, jež rozhodují o faktu, že vrahové nemohou uniknout cíli své cesty – smrti. Jedná se o pomstu přesahující lidský rozměr. Baladičnost se také objevuje v metafyzické rovině. Vražda v úvodu vznikla pouze jako spontánní reakce a podmiňuje veškeré další události.¹⁰³

3.3. Kulhavý poutník

Kniha *Kulhavý poutník* s podtitulem *Co jsem na světě uviděl* byla poprvé vydána r. 1936 v nakladatelství Fr. Borovský. Jedná se o zajímavě koncipovanou a velice těžko zařaditelnou reflexivní prózu, která ve své době sklidila spoustu ohlasů.¹⁰⁴

Kniha zcela vědomě koresponduje s dílem Jana Ámose Komenského – *Labyrint světa a ráj srdce*. K inspiraci pravděpodobně vedla 22. kapitola, která obsahuje heslo „Kulhavý posel“. Také mají podobnou osnovu, třebaže Čapek systematicky ani vypočítavě nezobecňuje,

---

¹⁰¹ ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 206. ISBN 80-7106-781-4.

¹⁰² MAREŠ, Petr. Komentář. In: ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 401 s. ISBN 80-7106-781-4.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

a oba se obrací k nitru člověka.¹⁰⁵ Oba se rodí do světa. Ovšem Komenský vnímá tento svět jako cizinu, neboť domovem je pro něj Kristem naplněné srdce a nebe, zatímco pro Čapka představuje svět pouze velkou neznámou a nedokonalý domov.¹⁰⁶

Autor kulhavého poutníka popisuje jako „*člověka, který někam jde. Kohosi, kdo zajisté má někam namířeno, ale napadá trochu na jednu nohu, a tak ovšem není rázným chodcem.*“¹⁰⁷ V následujícím odstavci však nezapomíná zdůraznit skutečnost, že „*ale ta trocha kulhavosti mu nevadí, aby si, třeba napadaje, nešel svou cestou jako jiní lidé. Ba jde o něco tíže a pomaleji než mnozí ostatní, někdy při tom více vidí a pozoruje a snad i o něco uvážlivěji si povšimne všelijakých setkání.*“¹⁰⁸ Jedná se o postavu vysoce stylizovanou. Reálného lidského jedince Čapek vyměnil za ideálního mluvčího, jehož charakteristika je zúžena na kulhavost a putování. Kulhání s sebou přináší, jak lze vyvodit z výše uvedeného citátu, pomalost, ale s ní i důkladnost, hluboké intenzivní vnímání a emocionalitu. Na druhou stranu můžeme toto tělesné postižení interpretovat jako nerovnost, odlišnost. Zároveň ztvárňuje obraz vnitřního rozpolcení vypravěčského subjektu, ale i relativně samostatnou osobou, která se stává autorovým spojencem i nepřítelem, vševědoucím poutníkem, jenž vypráví o svém poznání. Vypravěč v díle zastává spíše roli podněcovatele Kulhavého poutníka, který ho vede k rozvíjení úvah a přesnému formulování vlastních názorů. Jejich vzájemná konfrontace stanovisek vyznívá souladně a souhlasně.¹⁰⁹

Čapek ve svém díle odmítá dualismus těla a ducha, světa a Boha, současně však prahne po setkání s absolutnem. Za nejdůležitější znak lidství přitom považuje svobodnou duši. Setkání s Bohem se mu nedostalo.¹¹⁰

Kulhavý poutník v průběhu svého životního putování předkládá čtenáři myšlenky humanismu.¹¹¹ Pokládá si otázky ohledně nitra jedince, do kterého se promítá lidské bytí jako

---

¹⁰⁵ OPERLÍK, Jiří. O Josefu Čapkovi. In: ČAPEK, Josef a OPELÍK, Jiří, ed. *Stín kapradiny: povídka*. 6. vyd., v SNKLHU 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. 209 s. ISBN neuvedeno.

¹⁰⁶ MAREŠ, Petr. Komentář. In: ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 401 s. ISBN 80-7106-781-4.

¹⁰⁷ ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 212. ISBN 80-7106-781-4.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ MAREŠ, Petr. Komentář. In: ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 401 s. ISBN 80-7106-781-4.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ PATOČKA, Jan. Kulhavý poutník. In: PATOČKA, Jan, VOJTĚCH, Daniel, ed. a CHVATÍK, Ivan, ed. *Umění a čas: soubor statí, přednášek a poznámek k problémům umění. I, Publikované studie*. Praha: Oikoymenth, 2004. 543 s. ISBN 80-7298-113-7.

celek, přitom však chce nejen stále popisovat obyčejný, pro všechny známý život, nýbrž i nejhlubší lidské problémy.¹¹²

Už ty nejstarší filosofie naráží obrazem cesty a poutníka na spojitost mezi bytím, časem a člověkem. Kulhavý poutník kráčí stejnou cestou jako všichni ostatní, ovšem pomalu, neboť jedna noha je stále připoutána k zemi. Nedokonalost člověka, jeho slabosti a vady, schopnost nevnímat jej jako božího nástupce, boha nebo poloboha, jsou specifickým atributem Čapkova přístupu k humanismu. Zatímco v 19. století humanisté vnímali člověka jako bytost nedokončenou, která se musí vymanit z metafyzických a mytologických vidin, v autorově pojetí se člověk celkovou bytostí stává po střetnutí se s něčím, co mu v tom doposud brání. Lidská bytost se též vyznačuje svou konečností, která se odráží v její smrtelnosti.¹¹³ „*Kulhavý poutník, byť se šinul zvolna a těžce, přece má někam namířeno, přece někam k nějakému cíli jde. Tento cíl – ten pevný úmysl, v němž i Kulhavý chce dojít na konec své cesty, to dokazuje – je smrt.*“¹¹⁴ Dle Čapkovy koncepce smrt také život individualizuje a drammatizuje. Každý prožívá svá malá a velká životní dramata a je nucen řešit jednotlivé zápletky, pyšní se bohatým obsahem. Život tedy nenese obecný význam, avšak soukromý.¹¹⁵

Motivu cesty si v knize můžeme povšimnout ve dvou podobách. V prvním případě se jedná o cestování dvou partnerů krajinou venkova, v druhém o pouť metafyzickou v blíže neurčeném prostoru. Zajímavý je fakt, že dvojice zůstává od svého okolí v průběhu díla izolovaná a nepřichází do kontaktu s ostatními lidmi, což brání zdramatizování děje. O jednotlivých setkáních, a to setkáních s abstraktním poznáním, se čtenář dozvídá v rámci dialogu, ve kterém se zobecňují konkrétní pozorování.¹¹⁶

Prostřednictvím Kulhavého poutníka a vypravěče nám též Čapek předkládá úvahy nad protichůdnými prvky ze života. Svět, sobělibost a tělo spolu tvoří Osobu. Osoba se jako taková dobře vyrovnává s existenčním bojem, přeje si být úspěšná, uplatnit se, oplývá čínorodostí. Duše je nezištná, snaží se nalézt sebe sama. Nebrání vnitřnímu štěstí jedince ani

---

¹¹² PATOČKA, Jan: Kulhavý poutník. In: PATOČKA, Jan, VOJTĚCH, Daniel, ed. a CHVATÍK, Ivan, ed. *Umění a čas: soubor statí, přednášek a poznámek k problémům umění. I, Publikované studie*. Praha: Oikoymenh, 2004. 543 s. ISBN 80-7298-113-7.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 215. ISBN 80-7106-781-4.

¹¹⁵ PATOČKA, Jan: Kulhavý poutník. In: PATOČKA, Jan, VOJTĚCH, Daniel, ed. a CHVATÍK, Ivan, ed. *Umění a čas: soubor statí, přednášek a poznámek k problémům umění. I, Publikované studie*. Praha: Oikoymenh, 2004. 543 s. ISBN 80-7298-113-7.

¹¹⁶ MAREŠ, Petr. Komentář. In: ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 401 s. ISBN 80-7106-781-4.

nevyčítá zmařený život, jenž chápe jako dar. Děti touží po radosti a něze, mladiství se zmítají v prudkých vášních, zklamáních, nemožnostech a snech. Mládí má pravdu, dospělost pouze moralizuje a balancuje na hranici mezi mládím a stářím. Staří si zase co nejdéle přejí odkládat konec, ale zároveň svůj čas vyplňují smířením, které nalézají v návratu k přírodě. Lidská bytost v sobě nese vesmírnou duši, ze které prostřednictvím lásky vytvořil zosobnělé já. Kulhavý poutník si přeje ve společnosti zastávat místo jak v poli obětí, tak vítězů. Na základě svého původu je to duše, která nese tvořivou sílu.¹¹⁷

Nástin svých myšlenek, jichž se vypravěč a Poutník společně dotýkali, jejich nedostatečné vysvětlení vzhledem k poutníkově kulhavosti uzavírá autor slovy: „*Tak tedy nebylo toho více, než jako kdyby neumělý pokoušel se preludovat na velice velkých varhanách. Dotýkal se (ostýchavě a zase příliš troufale) různých rejstříků varhan bytí, ale nepodařilo se mu docílit čistých souzvuků, ani pak nějaké jasné a souvislé skladby. On sám cítil se za nimi hluboce dohučívající, v daleku, v široce klenutém prostoru se ztrácející doznívání, jak se bludným hmatem dotýkal těch varhanových kláves domnívaje se, domnívaje se, že se mu podaří vpraviti do toho něco ze své vnitřní melodie.*“¹¹⁸

---

¹¹⁷ NEZVAL, Vítězslav. *Josef Čapek*. Praha: Fr. Borový, 1937. 37 s. ISBN neuváděno.

¹¹⁸ ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 330-331. ISBN 80-7106-781-4.

4. Motiv tuláctví v díle Karla Čapka

4.1. Boží muka

Soubor novel s názvem *Boží muka* vyšel poprvé roku 1917, tedy v předposledním roce první světové války, a představuje první knihu, na niž Karel Čapek nespolečně spolupracoval se svým starším bratrem. Po literární stránce tak poukazuje na skutečnost, že zatímco Josef do společných děl přispíval svým lyrismem, Karel disponoval bystrým a hravým intelektem.¹¹⁹ Původně jednotlivé novely vycházely časopisecky.¹²⁰

Odkaz na pomyslnou cestu životem můžeme nalézt ve vysvětlení pro zvolený název, který autor odůvodňuje v dopise S. K. Neumanovi následovně: „*Boží muka znamenají rozcestí nebo křižovatky života.*“¹²¹ Představují i sebetřýzeň hledáním a vyššími věcmi. Lidské myšlenky zde ztrácí oporu v realitě, díky čemuž se odpovědi začínají hledat v zázracích.¹²²

Mezi hlavní postavy ve *Šlépěji*, asi nejznámější povídce této knihy, patří Boura, který osaměle kráčí zasněženou krajinou: „*Země před jeho očima se zjednodušovala, sjednotila a rozšířila, srovnána v bílých vlnách a nerozrytá zmatenými stopami života. Konečně prořídil a zastavil se tanec vloček, jediný pohyb v tom slavném tichu. Váhavě boří chodec nohy do nedotknutelného sněhu a je mu divné, že on první poznamenává kraj dlouhým řádkem svých kroků. Ale naproti po silnici jde někdo černý a zachmuřený; dva řetízky kroků poběží vedle sebe, zkříží se a vnesou první lidský zmatek na tuto čistou tabuli.*“¹²³ Tento muž jej upozorní na osamělou šlépěj, směřující patou směrem k silnici. Oba se snaží nalézt vysvětlení. Hledají stopu v okolí, ale nenacházejí ji, podobně jako nějakou dostatečně uspokojivou odpověď. Zmiňují ptáka, jenž ji tam odnesl botu, muže na balonu, jenž do sněhu jednou nohou šlápl. Boura je zastáncem přirozeného vysvětlení, zatímco cizinec po chvíli navrhuje možnost přítomnosti zázraku. Ovšem Boura by uznal zázrak pouze tehdy, pokud by byl něčím užitečný. Místo toho se rozpomíná na to, jak kdysi četl o osamělé stopě v písku. Druhý muž se zase rozpomíná na příběh o sedmimilových botách božstva, jejichž kroky se vyskytují

¹¹⁹ STEJSKAL, Václav. Doslov. In: ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Boží muka; Trapné povídky*. Praha: Československý spisovatel, 1958. 221 s. ISBN nevedeno.

¹²⁰ ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Boží muka; Trapné povídky*. Praha: Československý spisovatel, 1958. 221 s. ISBN nevedeno.

¹²¹ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. s. 103. ISBN nevedeno.

¹²² STEJSKAL, Václav. Doslov. In: ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Boží muka; Trapné povídky*. Praha: Československý spisovatel, 1958. 221 s. ISBN nevedeno.

¹²³ ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Boží muka; Trapné povídky*. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 11. ISBN nevedeno.

v cizích městech. Dle jeho názoru by měla být informována psaná media, aby mohla jejich cestu sledovat. „*Bylo by ná m možno krok za krokem jít ve stopách božstva. Snad by to byla cesta spásy. To všechno je možné - - A je to strašné mít docela určitě jeden krok této cesty před sebou a nemoci ji dále sledovat.*“¹²⁴ Šlápěj pozvolna zmizí pod vrstvami nového sněhu a cesty obou mužů se opět rozcházejí.¹²⁵

Při psaní další novely ve sbírce s názvem *Lída* vycházel Karel Čapek ze skutečné události.¹²⁶ Sleduje osud dívky, která utekla z domova kvůli milostnému poblouznění. Její rodina a přátelé se jí snaží najít a zároveň získat odpovědi na důvod jejího zmizení. Po jejích stopách se rozhodne vydat s požehnáním matky Martinec. Nejdříve jeho kroky vedou k příteli Holubovi, jenž mu vnukne myšlenku plně uváženého útěku s neznámým milencem. Martinec dochází k předsevzetí: „*Budu po Lídě pátrat,*“ *mluvil Martinec,* „*ale jinak – Zdá se mi, že je třeba vnitřnější cesty. Nevím, nemáte-li nakonec pravdu. Ale zatím půjdu naslepo, kamkoliv; snad najdu stopu na dláždění a poznám Lídinu šlápěj mezi tisíci. Budu spoléhat na zvláštní náhodu. Snad se stane něco neobyčejného nepravděpodobného, co mi pomůže. Snad máte pravdu; ale nevíte, co to je, hledat z lásky.*“¹²⁷ Nakonec ji nachází, nešťastnou, neboť ji její láska opustila. Příběh analyzuje lidského jedince a poukazuje na nevypočitatelnost a podivné cesty jeho myšlenek, pocitů, činů, které jsou často motivovány pouhou náhodou. O dívčině osudu, dalším nešťastném vztahu s Holubem, autor píše v *Milostné písni (Lída II)*.¹²⁸

Hlavní dějová linka novely *Hora* spočívá v honbě za vrahem v nehostinných podmínkách přírody. „*Skutečně ztratili stezku, i lezli slepě do stráně dštícím křovím, chytajíce se země rozšlehanýma rukama.*“¹²⁹ Její skutečný smysl však leží v pochopení vraha a ve vzbuzení lítosti a v jeho pronásledovateli. Pro vrahovu nešťastnost a touhu uniknout tak Jevíšek propouští stíhaného muže, ten však záhy umírá pádem ze skály.¹³⁰

K opětovnému setkání dvou cizinců, Boury a Holečka, dochází v *Elegii (Šlápěji II)*. Nicméně z pohledu této práce je významnější postavou Bourův starší bratr, s nímž se náhodou setká ve vinárně. Sourozenci vzpomínají na léta dětství a i skutečnost, že starší z bratrů často býval marně k nalezení a jejich matka ho musela často chodit hledat. Jednoho dne se to ale změnilo: „*Chtěl jsem jen zkusit, bude-li mne hledat; seděl jsem tam bez dechu a čekal, až*

¹²⁴ ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Boží muka; Trapné povídky*. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 15-16. ISBN neuváděno.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuváděno.

¹²⁷ ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Boží muka; Trapné povídky*. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 29. ISBN neuváděno.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž. s. 42.

¹³⁰ Tamtéž.

přijde. Volala, hledala, ale už nezaplakala. A jednou ani nevyšla ven. Tehdy jsem čekal až do večera, až jsem se bál tak sám. Ale nepřišla, a ani já jsem víckrát nešel na stráž a začal jsem se toulat daleko a pořád dál.“¹³¹ Nakonec se jeho domovem stala Afrika. Vzápětí dodává bratrovi na vysvětlenou, že tuláctví podlehl proto, že jej doma neměl nikdo rád. Když se ho však Boura ptá na další léta, umlkne, a rozhodne se k odchodu. A nato zmizí a jediné, co by danou situaci dokázalo vysvětlit, je zázrak.¹³²

Novela **Ztracená cesta** vypovídá o dvou mužích, kteří při společném putování v průběhu noci ztratili cestu ve svém životě, přičemž přišli i o povědomí o sobě samých. Zároveň jim však poskytne možnost jít jiným směrem a znovu se naleznout. „*Patrně jsem musil sejít z cesty, abych na to přišel. Sejít ze všeho, co je ti známo! Proto oni chodili na poušť! Ale opusť dům svůj a rodinu svou; tvá logika je utkaná ze zvyků a tvé cesty z tisícerych minulých kroků; proto sejdí ze všeho a počni bloudit, abys hledal v neznámu. Sebe sama pak najdeš v tom, co je nejdívnější a nejnezvyklejší!*“¹³³ Jednoho z nich nato napadne myšlenka o lidské duši, než ji však stihne zachytit a vyslovit, zmizí, takže ji nedokáže sdělit svému společníkovi. Vrací se tak zpět do světa každodennosti, všednosti a zvyku.¹³⁴

V povídce **Pokušení** popisuje autor vnitřní konflikt Růžičky o tom, zda odejít objevovat krásy světa nebo zůstat v bezpečí svého dosavadního života a čtyř stěn svého domova. K definitivnímu rozhodnutí odejít mu napomůže setkání v kavárně s krásnou dívkou, třebaže ona sama si přeje, aby zůstal a podlehl její kráse. Svůj odchod jí vysvětluje slovy: „*Ale právě tys mi připomněla den v cizině, nešťastného člověka v cizině, nevím, proč tak nešťastného a tak ztraceného; připomnělas mi šťastnou náhodu, úsměv, laskavé slovo cizím jazykem a sličný pohled, který se už nevrátí; ta radost, kdybys věděla, a ten překrásný den v cizině!*“¹³⁵ K pouti jej totiž pohání touha po náhodě a možnost právě takových nepředvídatelných a neopakovatelných setkání.¹³⁶

---

¹³¹ ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Boží muka; Trapné povídky*. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 73. ISBN nevedeno.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž. s. 87.

¹³⁴ ČERNÝ, Václav. *Karel Čapek*. Praha, 1936. 39 s. ISBN nevedeno.

¹³⁵ ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Boží muka; Trapné povídky*. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 99. ISBN nevedeno.

¹³⁶ Tamtéž.

4.2. Krakatit

Vydání utopického románu *Krakatit* se datuje k r. 1924. Autor ho psal pod vlivem rozmachu vědy a techniky po první světové válce. V díle tak spojil s ničení všech hodnot v průběhu války a zhroucení starého společenského řádu. V rámci filosofie relativismu a humanismu se zde čtenářům předkládá zamyšlení se nad smyslem života a lidským osudem.¹³⁷

„*Prokop si razí cestu na nádraží. Mrazí ho a čelo má zvlhlé potem slabosti; chtěl by si sednout na té modré lavičce, ale bojí se strážníků. Zdá se mu, že se motá; ano, u Staroměstských mlýnů se mu někdo vyhnul obloukem jako opilému. Nyní tedy vynakládá veškerou sílu, aby šel rovně. Ted', ted' jde proti němu člověk, má klobouk do očí a vyhrnutý límec. Prokop zatíná zuby, vraští čelo, napíná všechny svaly, aby bezvládně přešel.*“¹³⁸ Prostřednictvím těchto slov autor zprostředkovává čtenářům první setkání s tulákem této kapitoly, hlavním protagonistou románu Inženýrem Prokopem, výrobcem výbušniny s názvem Krakatit podle jména indonéské sopky Krakatoa. Po nehodě v laboratoři se ve zmatení myslí potlouká Prahou, kde potká Tomeše, přítele z dob svých dávných studií. V deliriu mu vyzrazuje informace o Krakatitu a je o něj připraven. Po probuzení jej navštíví neznámá dívka v závoji, hledající Tomeše. Prokop jí slíbí, že muže najde, třebaže jeho prvotní zájem je zaměřen na opětovné setkání s danou ženou.¹³⁹

Prokop není schopen i přes svou silnou osobnost nikterak ovlivnit děj. Prakticky na všechna místa, kde se příběh odehrává, se dostává prostřednictvím někoho jiného: do bytu Tomeše, do Balttinu, do dědečkova vozíku; a stejně tak odchází na základě rozhodnutí někoho jiného, a to z domu Tomeše, z Balttinu je dokonce vyveden samotnou princeznou.¹⁴⁰

Významný aspekt románu tak představují místa, jimiž díky odcizenému vynálezu prochází. Nejdříve se dostává na venkov, do péče lékaře, pocházejícího z oblasti Podkrkonoší, kde ještě existuje souhra mezi přírodou a člověkem, důvěra, soucit, klid a láska. Z tohoto prostředí se následně dostává do Balttinu. Zde vládou imperialističtí vládci, v jejichž politice však můžeme nalézt i prvky militarismu a přežívajícího feudalismu spolu se snahou rozničit mezinárodní válečný konflikt. Sídlo není blíže specifikováno, ale vlastní prusko-německé atributy. Podobně neurčitě je zasazeno i třetí prostředí a to prostředí celosvětového

¹³⁷ BURIÁNEK, František. O Krakatitu a jeho autorovi. In: ČAPEK, Karel. *Krakatit: Román*. 14. vyd., v NV 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1963. 273 s. ISBN nevedeno.

¹³⁸ ČAPEK, Karel. *Krakatit: Román*. 14. vyd., v NV 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1963. s 7. ISBN nevedeno.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ MUKAŘOVSKÝ, Jan. O Karlu Čapkovi a jeho Krakatitu. In: VŠETIČKA, František. *Dílňa bratří Čapků: Příspěvek k poezie jejich literární tvorby*. Olomouc: Votobia, 1999. s. 26. ISBN 80-7198-370-5.

anarchistického a teroristického hnutí. Jeho členové s nevázanou morálkou si kladou za cíl podmanit svět prostřednictvím násilí. Prokopovi je zde nabízena možnost být nezávislým a zároveň držet v rukou veškeré lidské životy.¹⁴¹

I na samotný cíl Prokopovy cesty můžeme nahlížet z několika pohledů. Z prvotního hlediska se Prokop snaží získat zpět uloupený krakatit, aby zabránil hrozící zkáze. V průběhu jeho výroby byl sice zaslepen vědeckým zápalem a touhou objevit zázračnou vlastnost hmoty, ale včas si uvědomí možné nebezpečí a snaží se svůj skutek napravit.¹⁴²

Z druhého hlediska je jeho cesta motivována jeho představou o lásce, jež v něm probudila nádherná, obětavá a smutná dívka. V průběhu své honby se setkává s několika krajními podobami jak ženy, tak lásky. První představuje Anči, která je velice naivní, nevinná a přináší klid a zdraví. Druhou ženou je princezna Wille, v níž se snoubí vášeň s démoničností. Její erotická přitažlivost zastihuje povahové i sociální rozdíly, vyvolává plno zvrátů, mění domýšlivost v pokoru, lásku v nenávist a naopak, je ochotna nejen přinášet oběti, ale dopustit se i vraždy. Jedná se tedy o lásku, kterou neovládá rozum. Třetí ženu zastupuje kráska z tajného anarchistického společenství, jež do Prokopova života přináší rozkoš, třebaže sama ve skutečnosti sní o čisté věrné lásce. Inženýrovo putování však v tomto směru nenachází naplnění.¹⁴³

Pomyslná pouť muže však tak jako tak končí výbuchem krakatitu a podobně jako na počátku dalším úprkem: „*Běžel po silnici těžce sípaje; přeběhl vršek kopce a utíkal do údolu; ohnivá záplava za ním mizela. Mizely věci a stíny zalily plynoucí mlhou; bylo to, jako by vše nehmotně, mátožně odplývalo a bylo unášeno bezbřehou řekou, kde nezašplouchá vlna a racek nezakřičí. Děsil ho vlastní dupot v tichém a nesmírném odtékání všeho; tu zpomalil, zdusil kroky a putoval nezvučně do mléčné tmy.*“¹⁴⁴

Poslední setkání Prokopa představuje dědeček, symbolizující vševědoucí moudrost, který na svém voze vozí celý svět zničený výbušninou a napomáhá inženýrovi zhodnotit jeho život: „*Byl jsem zlý?*“

„*...Nebylo v tobě čisto. Člověk ...má víc myslet nežli cítit. A ty jsi se hrnul do všeho jako střelený.*“¹⁴⁵ Toto zhodnocení vynálezceva života je namístě, neboť **Krakatit** je nejen román o hledání výbušniny, ale také štěstí, lásky, sebe sama a životního smyslu.¹⁴⁶

---

¹⁴¹ BURIÁNEK, František. O Krakatitu a jeho autorovi. In: ČAPEK, Karel. *Krakatit: Román*. 14. vyd., v NV 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1963. 273 s. ISBN neuvedeno.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ ČAPEK, Karel. *Krakatit: Román*. 14. vyd., v NV 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1963. s. 243. ISBN neuvedeno.

¹⁴⁵ Tamtéž. s. 249.

¹⁴⁶ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuvedeno.

4.3. Povídky z jedné kapsy

Povídky z jedné kapsy, s výjimkou *Posledního soudu* publikovaného již r. 1919, vycházely časopisecky po jednotlivých částech sbírky v průběhu r. 1928. V knižní podobě se pak na trhu objevily v lednu 1929. Ve stejném roce byly také poprvé otištěny *Povídky z druhé kapsy*.¹⁴⁷ Materiál pro jich zpracování nasbíral Karel Čapek v průběhu bohaté dvacetileté praxe v oblasti žurnalistiky. „*Povídky líčí jen skutečnost. Všechny se staly. Jen jedna historka – ta z Podkarpatské Rusi – se stala na Slovensku a já ji přeložil tam. Ale lidé, kteří tam byli, mi potvrdili, že tam poměry jsou skutečně takové, jak jsem je popsal.*“¹⁴⁸

Pokud mluví Karel Čapek o *Povídkách z jedné kapsy*, označuje je za povídky noetické, neboť se soustředil na to, jak se poznává a objevuje realita.¹⁴⁹ Oproti souboru Boží muka hrdinové detektivek vítězí díky lidským metodám a inteligenci – záhada se dá vysvětlit realisticky, nikoliv nahodile či metafyzicky.¹⁵⁰

Z pohledu tuláctví je první sbírka zajímavá hned několika povídkami. V *Modré chryzantémě* se setkáváme s Klárou, chudou dívkou s mentálním postižením, která vypravěči příběhu donese modrou chryzantému, aby hned někam zmizela, ale záhy se vrátila s ještě větší kyticí čerstvě utržených modrých chryzantém. Společně se s knížetem vydávají hledat místo jejich výskytu. Dívka si však užívá spíše na kozlíku. S Klárou však ani za pomoci četníků květinu nenaleznou. Když se vrací vypravěč domů vlakem, spatří modré chryzantémy podél trati. Zastaví vlak, aby je našel, ovšem setká se s hlídačem, který jej chce z daného místa vyprovodit, neboť chodit podél trati je zakázáno. Podaří se mu však rostlinu ukradnout. Klára, jak ji později nazve, mu ale ani po patnácti letech nevykvetě.¹⁵¹

Klářina „hloupost“ napomohla k tomu, aby se dívka zatoulala do míst, kam četníky, cikány a děti nenapadlo vstoupit, třebaže by mohli též nalézt něco neopakovatelného, výjimečného. „*Takovou sílu, pane, má výstražná tabulka. Možná, že u vechtrovských domků rostou modré petrklíče nebo strom poznání nebo zlaté kapradí, ale nikdo je nikdy neobjeví,*

¹⁴⁷ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuvedeno.

¹⁴⁸ ČAPEK, Karel. *Poznámky k tvorbě*. [online] Praha: Československý spisovatel, 1968. s. 78-79. [cit. 5.6.2015] Dostupné z: http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=57:poznmk-y-o-tvorb&id=4:karel-capek&Itemid=644&start=20

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuvedeno.

¹⁵¹ ČAPEK, Karel. *Povídky z jedné kapsy: povídky z druhé kapsy*. 23. vyd. Povídek z jedné kapsy, 17. vyd. Povídek z druhé kapsy. Praha: Československý spisovatel, 1961. 302 s. ISBN neuvedeno.

*protože po trati se choditi se přísně zapovídá, a basta. Jen bláznivá Klára se tam dostala, protože byla idiot a neuměla číst.*¹⁵²

V rámci povídky **Ztracený dopis** lze dle mého názoru tuláctví spojit s ministrovou náměsíčností. Ten, jak název napovídá, ztratí jednoho dne velice důležitý dopis, jenž ani po více jak dni hledání není chopen naleznout. List se nepodaří najít dokonce ani po zásahu detektivů. Nicméně v noci uvidí muže jeho choť listovat knihou v knihovně. Manžel si na událost následujícího dne nepamatuje: „Ženo,“ vyhrkl sevřeně, „copak jsem náměsíčný? Ale jdi,“ uklidňoval se; „to se ti muselo zdát. Já přece nejsem somnambul!“¹⁵³ Když se pak přeci jen pod tíhou nejistoty zajde podívat do knihovny, dopis najde vložený ve Sbírce zákonů a nařízení.¹⁵⁴

V povídce **Šlépěje** se autor vrací k námětu, který rozvinul již v Božích mukách – osamocené stopě ve sněhu. „Křup, křup, pan Rybka si hledal nepošlapanou cestičku, jen pro tu radost, že tak křupe; a protože bydlel v tiché zahradní uličce, ubývalo těch šlépějí, čím dál šel.“¹⁵⁵ Pan Rybka naráží cestou domů na otisk levé nohy uprostřed jinak holé ulice a není mu jasné, jak se tam dostala. Rozhodne se proto zavolat na komisařství, ovšem když komisař Bartošek dorazí na místo, odmítne případ vyšetřovat, protože se nejedná o trestný čin. Zájem pana Rybky zmizí ve chvíli, když stopa zmizí pod kroky strážníka Mimry.¹⁵⁶

Oplatkův konec zase vypráví o honičce četníků za vrahem, která končí jeho smrtí zastřelením.¹⁵⁷

Postava tuláka je zmíněna i v povídce **Zmizení herce Benda** jako hlavní „role“ v řešeném zločinu. Doktor Goldberg, hercův blízký přítel, jenž se ujme vyšetřování, zjišťuje, že v okolí bylo nalezeno hned několik mrtvol, mezi nimi např. i asi čtyřicetiletý tulák, který však stejně jako ostatní neodpovídá hercově popisu. Důležitost této informace, jež se zprvu zdála pro postavu i čtenáře nadbytečná, vrostle ve chvíli, když si vyšetřovatel zjistí, že Benda žil herectvím a mnoho času trávil převtělováním se do svých postav, přičemž ta poslední naprosto změnila jeho vizáž do podoby špinavého a zarostlého pobudy. Sežene si proto povolení pro exhumaci těla daného tuláka. „Říkám vám, pane kolego,“ bručel okresní lékař, „na toho již se ptala pražská policie; to je naprosto vyloučeno, že by to byl Benda. Vždyť to

---

¹⁵² ČAPEK, Karel. *Povídky z jedné kapsy: povídky z druhé kapsy*. 23. vyd. Povídek z jedné kapsy, 17. vyd. Povídek z druhé kapsy. Praha: Československý spisovatel, 1961. s. 15. ISBN neuvedeno.

¹⁵³ Tamtéž. s. 51-52.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž. s. 102.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž.

byl úplně špinavý lump. ¹⁵⁸ Opak je však pravdou. Na roli tuláka se pak opětovně poukazuje ještě jednou, a to přímo při usvědčování pachatele, továrníka Korbela: „*První scéna se měla hrát v křivoklátských lesích za úsvitu; tulák se probouzí na kraji mýtiny... v ranních mlhách... vytřepává si listí a jehličí z hadrů...*“¹⁵⁹

K tragickému konci dojde Čahoun Záruba z povídky **Propuštěný**, který je po dvanácti letech právě propuštěn z vězení. „*Dlouhými kroky ubíhá Záruba do ulic. Je mu, jako by byl opilý nebo jako by šel ve snách; ono je všechno docela jiné než před těmi dvanácti roky, větší, hlučnější a zmatenější. Jenom těch lidí co je! Zárubovi je z toho až smutno, zdá se mu, že je někde v cizině a že se s těmi lidmi ani nedomluví. Jenom kdyby se dostal na nádraží a mohl jet domů, domů...*“¹⁶⁰ Díky svému bloudění ulicemi se připelete do davu protestujícímu proti vládě a je znovu zatčen. Vidinu dalších let za mřížemi neunes a v cele se oběsí.¹⁶¹

4.4. Noetická trilogie bez Obyčejného života

4.4.1. Hordubal

První díl známé trilogie Karla Čapka, Hordubal, vyšel poprvé r. 1933 v nakladatelství Fr. Borovského. Původně se ovšem začal objevovat na pokračování od listopadu r. 1932 do ledna r. 1933 v Lidových novinách. Podobně jako u Povídek z jedné kapsy vycházel autor ze skutečné události.¹⁶²

Pomyslného tuláka v první části románu představuje samotná hlavní postava, Hordubal. Jako prostý venkovan z Podkarpatské Rusy odešel Juraj Hordubal před osmi lety do Ameriky vydělat peníze na hospodaření, pro svou manželku a tříletou dceru, které byl nucen zanechat doma, a nyní se vrací, aby započal svůj vysněný život. „*Je to až příliš, je to tak náhlé, zalyká se tím jako člověk, který padl do vody: najednou, najednou je doma, to jen udělal krok přes ten kamenitý výmol a už ho to zaplavilo ze všech stran*“¹⁶³ popisuje autor mužovy pocity poté, co jeho oči spočinuly na známé krajině. Radost střídá nadšení, touha, ale

---

¹⁵⁸ ČAPEK, Karel. *Povídky z jedné kapsy: povídky z druhé kapsy*. 23. vyd. Povídek z jedné kapsy, 17. vyd. Povídek z druhé kapsy. Praha: Československý spisovatel, 1961. s. 141. ISBN neuváděno.

¹⁵⁹ Tamtéž. s. 143.

¹⁶⁰ ČAPEK, Karel. *Povídky z jedné kapsy: povídky z druhé kapsy*. 23. vyd. Povídek z jedné kapsy, 17. vyd. Povídek z druhé kapsy. Praha: Československý spisovatel, 1961. s. 152. ISBN neuváděno.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Hordubal; Povětroň; Obyčejný život*. Hordubala vyd. 18, Povětroně vyd. 18., Obyčejného života vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. 420 s. ISBN neuváděno.

¹⁶³ Tamtéž. s. 11.

i nervozita ze setkání s milovanou Polanou a dcerou Hafíí. „*Jej Bohu, to se to jde, když se tak člověku rozběhnou myšlenky! Ani jim nestačíš, marně natahuješ nohy; hlava tě předběhne a je už u jeřabin na kraji dědiny, huš, husy, huš a už jsi doma.*“¹⁶⁴ Jeho představy o vřelém přijetí se ale záhy rozplynou. Milovaný domov se za jeho nepřítomnosti proměnil. Namísto objetí se mu dostane chladného přivítání. Též zjistí, že manželka Polana za poslané peníze skupila půdu a začala s chovem koně. Milovaná dcera Hafie k otci pocítuje strach. Dvě nejdůležitější osoby v jeho životě mu odcizil čeledín, muž odlišného temperamentu, Štěpán Manya, kterého kdysi v dobré víře najal, aby napomáhal v domácnosti v době jeho nepřítomnosti. Prostřednictvím Hordubalovy nemluvnosti, jeho srdce, pocitů zklamání a zmatku, které střídají snahy klidně a rozumově vyřešit nastalou situaci, čtenáři sledují sled marných Hordubalových neúspěchů vrátit svět do původních kolejí. Hordubal je stále více sám, až nakonec vnitřní rozpory, choroba, ale i vražda spáchána na jeho osobě pomocí košíkářské jehly, vzájemně zapříčiní jeho smrt.¹⁶⁵

O první části románu se mluví jako o baladě, neboť již od samotného začátku vyvolává děj ve čtenářích napětí blížící se tragédie zasazené do horské přírody. Vracející se motivy uzavírají kolem nešťastného člověka kruh, ze kterého není úniku.¹⁶⁶

Jakoby se jeho osud naplňoval až v rámci druhé a třetí části, tedy po jeho smrti. Jeho život je zkreslován v rukou lidí do hrubých kontur v rámci vyšetřování, kdy se události postupně stávají stále více nejasné, hranaté. Rekonstrukce policie zapřičiňuje, že se obraz o jeho osobě pozměňuje natolik, až se stane beznadějně ošklivým. Jeho stín, jenž je předvolán před soud jako svědek proti Polaně Hordubalové, je představen jen jako bezmocný a slaboduchý stařec, namísto sedláka. Autor poukazuje na skutečnost, že každý člověk na stejnou věc nahlíží odlišným způsobem.¹⁶⁷ Jinými slovy se jedná o důkaz relativity lidského poznávání, subjektivních pohledů a subjektivního hodnocení.¹⁶⁸

Hlavní otázku, kterou ale Čapek v románu řeší a která zastíňuje i pravdu o vině či míru trestu, představuje lidská hodnota Hordubalova srdce, které je dobré, toužící po lásce, avšak nešťastné.¹⁶⁹ Tento fakt je vystižen v poslední větě románu: „*Srdce Juraje Hordubala se*

---

¹⁶⁴ ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Hordubal; Povětroň; Obyčejný život*. Hordubala vyd. 18, Povětroně vyd. 18., Obyčejného života vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 12. ISBN nevedeno.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ CIGÁNEK, Jan. Na závěr trilogie. In: ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Hordubal; Povětroň; Obyčejný život*. Hordubala vyd. 18, Povětroně vyd. 18., Obyčejného života vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 12. ISBN nevedeno.

¹⁶⁸ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN nevedeno.

¹⁶⁹ Tamtéž.

*kdesi ztratilo a nebylo nikdy pohřbeno.*¹⁷⁰ V rámci vyšetřovací a soudní mašinérie zmizela pravda, nicméně čtenář, jemuž bylo umožněno nahlédnout do sedlákovy nitra a spatřit jeho srdce, zná pravdu.¹⁷¹

4.4.2. Povětroň

Povětroň byl nejdříve, podobně jako první díl Čapkovy noetické trilogie, publikován v Lidových novinách, a to od listopadu r. 1933 do ledna r. 1934, kdy byl vydán i knižně v nakladatelství Fr, Borovského.¹⁷² Oproti nepochopenému Hordubalovi oslovil Povětroň své dobové kritiky svou zajímavou výstavbou.¹⁷³

Jako tuláka v tomto netradičně komponovaném románu opět vnímám hlavní postavu, záhadného letce zvaného Případ X. Příběh Povětroně se odehrává v nemocnici, kam je umístěn zraněný muž z havarovaného letadla. Jako jediný přeživší však vyvolává jeho existence řadu otázek. Neboť se ocitá v hlubokém spánku a doklady, které by mohly odhalit jeho totožnost, shořely, dostane se mu od okolí výše zmíněné přezdívky. Nakonec umírá i se svým tajemstvím.¹⁷⁴

Poselství knihy opět spočívá v relativitě lidského poznávání, kdy jsou čtenářům cizincovy osudy předkládány ve třech možných variacích prostřednictvím domněnek milosrdné sestry, jasnovidce a básníka. Každý z nich tak vsazuje bezvědomé tělo umírajícího do odlišné reality, která se odlišuje na základě toho, kdo ji vypráví. Přitom každý z protagonistů do muže vkládá kousek ze sebe sama, své zkušenosti, odraz zaměstnání i náklonnosti. Cizinec, jenž spadl z nebe, se tak zároveň stává sám sebou, ale i tím druhým.¹⁷⁵

Jeptiška nahlíží na život Případu X z citových dispozic a vystavuje ho na svém snu, na motivu lásky a svých snových obrazech, které se jí zdají u pacientova lůžka.¹⁷⁶ Ten jí ve snu vypráví o svém nešťastném dětství bez matky, otce, u něhož nenalézal pochopení, a bouřlivém životě, který byl plný alkoholu, milostných radovánek, rebelie a neštěstí. Popisuje jí své setkání s láskou, dívkou, která jej i po létech pronásledovala v mysli, aby se za

---

¹⁷⁰ ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Hordubal; Povětroň; Obyčejný život*. Hordubala vyd. 18, Povětroně vyd. 18., Obyčejného života vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 120. ISBN neuvedeno.

¹⁷¹ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuvedeno.

¹⁷² ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Hordubal; Povětroň; Obyčejný život*. Hordubala vyd. 18, Povětroně vyd. 18., Obyčejného života vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 420. ISBN neuvedeno.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ ČAPEK, Karel. *Divadelníkem proti své vůli*. [online] Praha: Orbis, 1968. 376 s. [cit. 1.1.2015] Dostupné z: http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=4:karel-capek&Itemid=644

¹⁷⁶ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuvedeno.

ní nakonec za silné bouře rozhodl vydat. Na pokraji bláznovství sestru žádá o laskavost: „Cože ten pilot letí do prázdna? Sestro, řekněte mu, že tam že to není, řekněte mu, aby se vrátil! Nebo ne, jděte k ní a povězte jí, vyříd'te jí, že se vracím! Vždyť víte, že čeká! Proboha vás prosím, řekněte jí, že jsem na cestě, jen co ten pilot najde, kde by přistál; nemohl jsem jí psát, nevím, kde je –“¹⁷⁷

Druhý náhled na situaci čtenářům předkládá jasnovidce na základě poznávání bezprostředním nazíráním a intuicí.¹⁷⁸ Ten se dozvídá o pacientově životě díky schopnosti proniknout do jeho mysli. Podobně jako v příběhu jeptišky i on v ní vidí dětství bez matky, návštěvu tropických krajů, neustálé cestování, alkoholismus a velké množství žen. Dle jasnovidce se jednalo o chemika, jemuž se nedostalo uznání za vynalezení sloučeniny a který se po letech dozvěděl, že sloučeninu vynalezl někdo jiný a připisuje si zásluhy za její objevení. Rozhodl se proto, že se vrátí domů, aby našel své záznamy o výzkumu. „Porušil svůj úkol, se který nebyl, a pustil jej z ruky; od té doby žil životem lichým a nesvým, životem bludným; mohlo by se říci, sešel z cesty. Ano, tomu se říká tragická vina, a je to opravdu vina, i když nemohl jednat jinak. A nyní se vrací – nebo je svým vnitřním řízením vracen k cestě, kterou ztratil, protože mu nebyla dána trpělivost a odhodlání, aby šel po ní dál. Vrací se, člověk organicky zničený, zamořený opojením únavy, ale zralý.“¹⁷⁹

Básníkuv pohled na Případ X je vyličen ve velice podrobném spise, kde se opakují náměty z dětství a prostopášného života z již předcházejících příběhů. Pacientův život je tentokrát zasazen do Karibského moře, kde se setkává s prací, boji a láskou. Vše je tam plně vášně, vypukují tam revoluční hnutí, roztržky s policií, střílí se a dochází ke střetu Kubánců a Yankeeů. Na konci příběhu se chce urychleně vrátit domů jako dávno ztracený syn prosící o odpuštění a dát novou šanci opuštěné lásce.¹⁸⁰ „Já přece jen myslím, že můj otec je živ a čeká na mne ve své starobě, aby ze mne učinil bohatce a skrblika, jako byl on sám. Vy nevíte, vy nevíte, čeho se vzdal marnotratný syn; vy nevíte, co se obětuje – Ale, ne, ona čeká; já přijdu, Mary, já se vrátím, ale dřív ještě musím domů.“

„Dovedu vás, pane,“ řekl černý strážník. „Kam jdete?“

¹⁷⁷ ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Hordubal; Povětroň; Obyčejný život*. Hordubala vyd. 18, Povětroně vyd. 18., Obyčejného života vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 154. ISBN nevedeno.

¹⁷⁸ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN nevedeno.

¹⁷⁹ ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Hordubal; Povětroň; Obyčejný život*. Hordubala vyd. 18, Povětroně vyd. 18., Obyčejného života vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 184. ISBN nevedeno.

¹⁸⁰ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN nevedeno.

*„Tam,“ a ukázal rukou přes celou oblohu, k obzoru, kde žíhaly tiché blesky.*¹⁸¹ Po pacientově smrti se ukáže, že se jednalo o Kubánce, nicméně jeho jméno přišlo zkomoleno, takže existence Případu X zůstala i tak zahalena tajemstvím. Smrt, tedy podobně jako v Hordubalovi, zaujímá velice významné postavení, neboť je zde povýšena na nejdůležitější životní událost. Muž umírá po srážce s uragánem, ale i vlivem již přítomné smrtelné zimnice a mění se tak v ukázkový případ postupující dle všech předpisů lékařských knih.¹⁸²

4.5. Válka s mloky

O vzniku díla se Karel Čapek rozpovídal v rozhlasové přednášce O knihách a mlocích dne 29. března 1936. Její záznam byl však nalezen až o mnoho let později r. 1950. Dopsání knihy ohlásil k 27. září 1935 a k jejímu prvnímu vydání došlo r. 1936.¹⁸³ Autor v ní v rámci mnoha slohových útvarů poukazuje na neřešené sociální problémy strojové civilizace, která mechanizuje a zbavuje lidství každého člověka bez rozdílu.¹⁸⁴ Dobová kritika označila román za antiutopický, nicméně proti těmto slovům se v doslovu výrazně ohradil sám autor: *„Není to utopie, nýbrž dnešek. Není to spekulace o čemsi budoucím, nýbrž zrcadlení toho, co jest a prostřed čeho žijeme. Nešlo tu o fantazii; té jsem kdykoliv ochoten přidat zadarmo a přídavkem kolik kdo bude chtít, ale šlo mi o tu skutečnost.*¹⁸⁵

Hlavní postavou, o níž můžeme tvrdit, že má ve své charakteristice i atribut tuláctví, je Kapitán J. van Toch. V úvodu románu připlouvá s lodí Kandong Bandoeng na Tana Bala, malý ostrov v jihovýchodní Asii, neboť má za úkol hledat nová naleziště perel. Namísto nich zde však nachází podivné vodní živočichy. Místní domorodci se jich obávají, nazývají je „čerti“, neboť se vykazují velice agresivním chováním a na několik zdejších lidí dokonce zaútočili. Kapitán lodi na tato slova však neslyší. Mloky vnímá jako velice milé a učenlivé tvory, kteří mu navíc z mořského dna přinášají drahé perly, jež se jinak velice těžko hledají. Díky této jejich schopnosti začne v hlavě spřádat plány možného využití, oslepen vidinou velkého finančního obnosu.¹⁸⁶

---

¹⁸¹ ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Hordubal; Povětroň; Obyčejný život*. Hordubala vyd. 18, Povětroň vyd. 18., Obyčejného života vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 259. ISBN nevedeno.

¹⁸² KRÁLÍK, Oldřich. Karel Čapek: K perspektivě jeho díla. In: *Výhledy do života a světa: měsíčník pro otázky náboženské, kulturní, sociální a literární*. Olomouc: Dominikánská Edice Krystal, 1939. s.162-175. ISSN nevedeno.

¹⁸³ ČAPEK, Karel. *Válka s mloky*. Vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. 281 s. ISBN nevedeno.

¹⁸⁴ MATUŠKA, Alexander. Úvod. In: ČAPEK, Karel. *Válka s mloky*. Vyd. 16. Praha: Československý spisovatel, 1963. 257 s. ISBN nevedeno.

¹⁸⁵ ČAPEK, Karel. *Válka s mloky*. Vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 254. ISBN nevedeno.

¹⁸⁶ Tamtéž.

Jak to bývá u velké části Čapkových děl, náhoda jej dovede k setkání s bohatým obchodníkem Bondym, dávným přítelem z dětství. Přesvědčí jej, aby investoval do koupě lodi, na níž by van Toch brázdil světová moře a s jejíž pomocí by obchodoval s mloky.¹⁸⁷ Bondy nejdříve nechce na kapitánův bláznivý nápad přistoupit, ovšem nakonec přeci jen svolí, neboť potřebuje rozšířit oblast svého obchodního působení. Van Tochovi je tak umožněno jako vrchnímu kapitánovi společnosti salamandry cvičit a umisťovat je na jednotlivé ostrovy ve středomoří a rozšiřovat ve světě povědomí o jejich existenci. Toto počínání nejlépe charakterizuje jeden z kapitánových lodníků: „*Kdyby starý Toch byl all right, tak by nevozil po světě čerty... a nenasazoval by je všude po ostrovech jako vši do kožicha. Jensi, za tu dobu, co jsem byl s ním, jich rozvezl pěkných pět tisíc. Starý Toch prodal svou duši, člověče. A já vím, co mu za to ti čerti dávají. Rubíny, perly a takové věci. To si můžeš myslet, zadarmo by to nedělal.*“¹⁸⁸

Vkládá jim však do ruky nástroje, zvláště pak nože jako ochranu proti žralokům. O jeho smrti se čtenáři dozvídají prostřednictvím krátké zmínky ve dvanácté kapitole. Postupné nadvlády mloků nad světem lidí se tak nedožívá.¹⁸⁹

Vzhledem ke skutečnosti, že v díle jsou popisovány události celosvětového charakteru, a vzhledem k postavě kapitána J. van Tocha, a to zvláště v úvodních čtyřech kapitolách, se v knize čtenář setkává s velkým množstvím různorodých cizích jazyků, ačkoli v první kapitole se o nich mluví v podobě nepřímé. Na lodi spolu s Tochem, kterého si máme představovat jako kapitána holandského původu, pluje též Švéd, Islandčan, Fin a sinhálští lovci perel.¹⁹⁰

K patrné změně dochází v rámci dalších tří kapitol. Z oblasti cizokrajných ostrovů se děj přesouvá do českého prostředí. Tato transformace je nejvíce patrná právě v postavě námořního kapitána, který se z van Tocha proměňuje v českého Vantocha. Rys nizozemského cizince je pro čtenáře narušen důvěrnou blízkostí, příslušností ke stejnému národu, známé domácí sféře. Vzájemný konflikt těchto dvou atributů se pak v rámci jedné osobnosti manifestuje právě formou jazykového vyjadřování. Velké množství anglických výrazů a časté hledání frází z českého jazyka a další podobné prvky tak společně vytváří jedinečný mluvený

---

¹⁸⁷ ČAPEK, Karel. *Válka s mloky*. Vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 254. ISBN neuvedeno.

¹⁸⁸ Tamtéž. s. 49.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ MAREŠ, Petr. „*Krumpář Vantoch, do you remember?*“ *Válka s mloky jako vícejazyčný text*. In: Naše řeč [online]. [cit.12.6.2015]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7497>

projev jako výraz nezaměnitelné osobnosti mluvčího. Odráží jeho životní zážitky a zkušenosti a zároveň s sebou přináší i prvek komičnosti.¹⁹¹

Pomyslného tuláka v pasivním slova smyslu představuje jeho přítel Bondy. Vysoce postavený hodnostář hned na několika hospodářsky významných postech, mimo jiné i Consulado de la República Ecuador, v rámci knihy vzhledem ke své důležitosti příliš necestuje. Nicméně i tak touží po exotických krajích, jak se ukáže hned při jeho prvním setkání s van Tochem, jenž mu sdělí, že je kapitánem: „*Krásné povolání,*“ vzdychl pan Bondy. „*Hned bych s vámi měnil, kapitáne. Musíte mi o sobě vyprávět.*“¹⁹²

V řadě scén upozorňuje na sobeckost lidí, kteří využívají Salamandry k reklamě, zábavě a senzaci. Na výletnicích z Ameriky a českém pouťovém podvodníkovi znázorňuje zchátralost a rozpolcenost společnosti rozložené do třídních vrstev.¹⁹³

---

¹⁹¹ MAREŠ, Petr. „*Krumpář Vantoch, do you remember?*“ *Válka s mloky jako vícejazyčný text*. In: Naše řeč [online]. [cit.12.6.2015]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7497>

¹⁹² ČAPEK, Karel. *Válka s mloky*. Vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 31. ISBN neuvedeno.

¹⁹³ CIGÁNEK, Jan. *Fantasie a pravda mloků*. In: ČAPEK, Karel. *Válka s mloky*. Vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. s. 256-262. ISBN neuvedeno.

Závěr

Došli jsme na konec dlouhé a strastiplné cesty plné bloudění, práce s názvem *Motivy tuláctví v díle Karla a Josefa Čapkových*. V rámci jejího zpracování jsme se nejdříve pozastavili nad životem obou autorů a následně se pokusili interpretovat motiv tuláctví v próze bratrů Čapkových. Z velké části se vycházelo ze samotných děl, komentářů autorů a odborných prací renomovaných odborníků.

Jak již bylo usuzováno v úvodu, motiv tuláctví a postava tuláka se v jejich díle vyskytuje ve spoustě rozmanitých podob. Jejich společným jmenovatelem je motiv cesty. Tato jejich kratší či delší cesta je podmíněna různými životními pohnutkami jako je touha cestovat a poznávat cizí kraje, které stojí v protikladu vůči touze vrátit se do míst, kde má domov jejich srdce. Někteří z nich prchají za láskou, někteří od ní a někteří se snaží uniknout vlastnímu svědomí. Jedni prahnou po penězích, druzí po moudrosti.

Postavu tuláka nepředstavuje jen neznámý muž v otrhaných hadrech, ale i obyčejní lidé bloudící svým životem odlišného zaměstnání např. vynálezce, herec, pytlák nebo pošťák. A co víc, nemusí se jednat ani o člověka, ale v případě pohádek i o psa, kočku či ptáka.

Dílo poukazuje na to, že byla v podstatě již od dětství každému z nás přisouzena role tuláka, byť by nás měla jeho pout' zavést, alespoň dle kulhavého poutníka, jen ke smrti. O to zajímavější je sledovat rozličné pěšiny se směry a křižovatkami, po kterých se lidé vydávají. Tuláci bratrů Čapkových staví proti sobě stereotypní pout' beze změn a křižovatky, nabízející nečekané zápletky osudu. Důležité je si jich však povšimnout a rozhodnout se riskovat po nich vykročit, pokud tedy věříme, že můžeme něco změnit. Na konci může čekat štěstí, neštěstí nebo se můžeme dostat zpět na pomyslný začátek.

Bratři Čapkové nám svými díly připomínají, že na této pouti nejsme sami. A když už nic jiného, vyvolávají v nás svými popisy cizích krajů i české přírody touhu otevřít dveře a vydat se po nejbližší pěšině k obzoru, poznat svět. Na druhou stranu nám ale připomínají jedinečnost onoho krásného okamžiku, když se vrátíme domů k někomu, koho milujeme.

Použitá literatura

Primární literatura:

- 1) ČAPEK, Josef a PAPCUNOVÁ, Jana, ed. *Lelio; Pro delfína; Stín kapradiny; Kulhavý poutník*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 401 s. ISBN 80-7106-781-4.
- 2) ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívazek*. Praha: František Borový, 1941. 257 s. ISBN neuvedeno.
- 3) ČAPEK, Karel, *Loupežník*. Praha: Orbis, 1955. 165 s. ISBN neuvedeno.
- 4) ČAPEK, Karel. *Pohádky Karla Čapka*. 2. vyd. v SNDK. Praha: SNDK, 1957. 95 s. ISBN neuvedeno.
- 5) ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Boží muka; Trapné povídky*. Praha: Československý spisovatel, 1958. 221 s. ISBN neuvedeno.
- 6) ČAPEK, Karel a HALÍK, Miroslav, ed. *Hordubal; Povětroň; Obyčejný život*. Hordubala vyd. 18, Povětroně vyd. 18., Obyčejného života vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. 420 s. ISBN neuvedeno.
- 7) ČAPEK, Karel. *Válka s mloky*. Vyd. 15. Praha: Československý spisovatel, 1958. 281 s. ISBN neuvedeno.
- 8) ČAPEK, Karel. *Povídky z jedné kapsy: povídky z druhé kapsy*. 23. vyd. Povídek z jedné kapsy, 17. vyd. Povídek z druhé kapsy. Praha: Československý spisovatel, 1961. 302 s. ISBN neuvedeno.
- 9) ČAPEK, Karel. *Krakatit: Román*. 14. vyd., v NV 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1963. 273 s. ISBN neuvedeno.
- 10) ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Ze společné tvorby*. Jako celek 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. 426 s.

Sekundární literatura:

- 1) BLAHYNKA, Milan, ed. a kol. *Čeští spisovatelé 20.století: slovníková příručka*. Praha: Československý spisovatel, 1985. 830 s.
- 2) BRADBROOK, B. R. *Karel Čapek - hledání pravdy, poctivosti a pokory*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006. 293 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-200-1385-7.
- 3) BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Vyd. 1. Praha: Melantrich, 1978. 299 s. ISBN neuvedeno.
- 4) BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s. ISBN neuvedeno.
- 5) ČERNÝ, Václav. *Karel Čapek*. Praha, 1936. 39 s. ISBN neuvedeno.
- 6) FILIPEC, Josef a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia, 2001. s. 459. ISBN 80-200-0493-9.
- 7) HALÍK, Miroslav a OPELÍK, Jiří, ed. *Karel Čapek, život a dílo v datech*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1983. 88 s. ISBN neuvedeno.
- 8) KLÍMA, Ivan. *Karel Čapek*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1962. 152 s. ISBN neuvedeno.
- 9) KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: SPN, 1998. xxviii, 862 s. Odborné slovníky. ISBN 80-04-26710-6.
- 10) KRÁLÍK, Oldřich. Karel Čapek: K perspektivě jeho díla. In: *Výhledy do života a světa: měsíčník pro otázky náboženské, kulturní, sociální a literární*. Olomouc: Dominikánská Edice Krystal, 1939. s.162-175. ISSN neuvedeno.
- 11) MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Vyd. 1. Praha: Ivo Železný, 1999. 297 s. ISBN 80-237-3436-9.

- 12) MATUŠKA, Alexander. Úvod. In: ČAPEK, Karel. *Válka s mloky*. Vyd. 16. Praha: Československý spisovatel, 1963. 257 s. ISBN neuvedeno.
- 13) MRÁZ, Bohumír. *Josef Čapek*. Vyd. 1. Praha: Horizont, 1987. 200 s. ISBN neuvedeno.
- 14) NEZVAL, Vítězslav. *Josef Čapek*. Praha: Fr. Borový, 1937. 37 s. ISBN neuvedeno.
- 15) OPERLÍK, Jiří. O Josefu Čapkovi. In: ČAPEK, Josef a OPELÍK, Jiří, ed. *Stín kapradiny: povídka*. 6. vyd., v SNKLHU 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1957. s. 7-57. ISBN neuvedeno.
- 16) PATOČKA, Jan. Kulhavý poutník. In: PATOČKA, Jan, VOJTĚCH, Daniel, ed. a CHVATÍK, Ivan, ed. *Umění a čas: soubor statí, přednášek a poznámek k problémům umění. I, Publikované studie*. Praha: Oikoymenth, 2004. 181-207 s. ISBN 80-7298-113-7.
- 17) VŠETIČKA, František. *Dílna bratří Čapků: Příspěvek k poetice jejich literární tvorby*. Olomouc: Votobia, 1999. s. 26. ISBN 80-7198-370-5.

Elektronické zdroje:

- 1) ČAPEK, Karel. *Poznámky k tvorbě*. [online] Praha: Československý spisovatel, 1968. s. 59. [cit. 25.4.2015] Dostupné z:
http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=57:poznmkky-o-tvorba&id=4:karel-capek&Itemid=644&start=20
- 2) ČAPEK, Karel. *Divadelníkem proti své vůli*. [online] Praha: Orbis, 1968. 376 s. [cit. 1.1.2015] Dostupné z:
http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=4:karel-capek&Itemid=644
- 3) ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. *Juvenilie*. [online]. www.digiBooks.cz. 60. s. [cit. 19.5.2015] Dostupné z: https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&rlz=1C1TEUA_enCZ482CZ482&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#6

- 4) ČAPEK, Karel. *O začarovaném tulákovi*. In: Vira.cz – Vira na internetu [online]. 1.8.2013 [cit.5.5.2015]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/O-zacarovanem-tulakovi-pohadka.html>
- 5) LOUŽECKÝ, Pavel. *Ladislav Pešek: Tvář bez masky*. In: Pozitivní noviny [online]. 29.5.2009 [cit.20.2.2014]. Dostupné z: <http://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2009050088>
- 6) MAREŠ, Petr. „*Krumpář Vantoch, do you remember?*“ *Válka s mloky jako vícejazyčný text*. In: Naše řeč [online]. [cit.12.6.2015]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7497>
- 7) ŠPRIT, Michael. *Kolikrát devatero pohádek?*. In: Nakladatelství Tridáda [online]. 1.8.2013 [cit.5.5.2015]. Dostupné z: <http://www.i-triada.net/index.php?id=66&str=aktualita.php>.

Anotace

Jméno a příjmení:	Karolína Vacková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph. D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Motivy „tuláctví“ v díle Karla a Josefa Čapkových
Název v angličtině:	Themes of "vagrancy" in the Works of Karel and Josef Čapek
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na analýzu literárních próz Karla a Josefa Čapkových, významných představitelů české literatury 1. poloviny 20. století, s přihlédnutím na motiv „tuláctví“. Na konkrétních postavách sledujeme odlišnosti v jejich zpracování, podměty, vnitřní pohnutky a cíle jejich cest.
Klíčová slova:	Karel a Josef Čapek, česká literatura 1. poloviny 20. století, motiv tuláctví
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is focused on analysis of the literary prose of Karel and Josef Čapek, the significant representatives of the Czech literature of the 1st half of the 20th century, considering the theme of „vagrancy“. On the specific characters we observe differences in their elaboration, subjects, inner motives and the destination of their journey.
Klíčová slova v angličtině:	Karel and Josef Čapek, Czech literature of the 1st half of the 20th century, theme of vagrancy

Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	51
Jazyk práce:	český